

SALA
DE CATALOG

Sten
29.V. 1936.

13

Nu se poate împrumuta!

mente istorice.

Despre boerii din țera Făgărașului.

De

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Non quis, sed quid.

III.

Sibiu.

Tipariul tipografiei archidiecesane.

1904.

Fragmente istorice.

—♦—
Despre boerii
din țera Făgărașului.

De

BCU Cluj / Central University Library Cluj

~~Non quis, sed quid.~~

Pusca

III.

Sibiu.

Tipariul tipografiei archidieceesane.

1904.

Fragmente istorice.

Despre boerii din țera Făgărașului.

III.

Boerii în special.

După-ce în partea II. a acestui op am făcut o revistă istorică despre starea politică a boerilor din țera Făgărașului în general, venim acum — amăsurat promisiunii — să tractăm despre fie-care familie boeronală în special.

Boerii din ținutul Făgărașului au fost adese-ori conșcriși, și amăsurat scopului, conșcripțiunile acestea s'au făcut în ordine chronologică, ori topografică, ori alfabetică, ori apoi numai incidental.

Noi, basați pe observarea, că primitivele boeronate se conferiau cu moși ce se estindeau mai cu sémă pe văile ce curgeau din vârful munților până la vărsatul apelor în Olt,

am aflat mai potrivit a le subsuma într'atâtea grupe circumscrise în ordine topografică, în câte am găsit urme de boeri primitivi și de descendența lor, ear' familiile boerisate sau nobilisate mai târziu, ce se mai găsesc în periferia vechilor boeronate fără de a le afla conexiunea lor cu acestea, le vom aminti pe scurt acolo cu provocare la documentele posterioare ale lor.

Documentele de conținut istoric mai important le vom publica în Colecțiunea ce va urma în partea IV-a a acestui op.

După aceste premise trecem la indigitatele grupe, divisate în comune și subdivisate în singuraticile familii boerești și a documentelor sale.

Ar trebui să grupăm la primul loc capitala districtului, orașul Făgăraș. Dar' Făgărașul n'a format nici-odată boeronat, ci a fost alodiul stăpânitorilor țerei Făgărașului, sau al acelora, cărora se inscria din timp în timp acest domeniu, — care astăzi e erarial. Domnitorii Făgărașului, ca să ridice acest oraș, dădeau când și când cetățenilor supuși unele scutințe, chiar și privilegii, cum era cel dat de George Rákoczi din 28

Martie 1643 timarilor (tăbăcarilor) români din Făgăraș: *Iacob, Luca, Mihail, Ludu, Maxim, Stefan* și *Ioan Timar* de Fogaras, apoi *Compsa* de Bethlen, *Coman Piro* de Illyeni, *Cazan* de Copacel, *Cazacul* de Sebes, *Michaelis* de Marzsina etc.

Se domiciliară în Făgăraș mai mulți boeri și nobili, mai cu sémă ca funcționari, dar' cu predicate de la comunele esterne de unde se trăgeau.

Numai familia *Fogarasy*, ce se trage din *Popa Precup* protopopol Făgărașului, prin mijlocirea ficioru-său *Ionask*, raționist peste moșiile principelui *Apați I*, s'a ridicat la nobilitate cu predicatul de Fogaras, căpătând diploma datată din Radnoth 7 Septembre 1689 cu armale: pe scut de colóre celestină se vede un braț îmbrăcat în roșu ținând sabia încunjurată de lauri, cu inscripțiunea: „Victori detur corona“.

De unde se trage *Popa Precup* și fost-a el din familie boeronală — nu putem ști.

Altcum familia *Fogarasy* e foarte lătită în țeră, și a dat mulți bărbați de valóre.

Se mai află o familie nobilă *Fogarasy* de Fogaras, 2 patrifamilii —

cu diplomă de la Stefan Mailath din anul 1535 și cu armale de la Mihail Apafi din anul 1683 cu insemne: un leu cu sabia în laba dreaptă.

Constantin Vodă Brancovan zidește biserica română din Făgăraș dotându-o cu vama domnască de la Rucăr și Dragoslavele, 1699, ceea-ce confirmă și Ion Vodă Maurocordat la anul 1718 (v. dipl.)

I. Boerii din văile: Veneția, Comana și Cuciulata.

Din inscripțiunea genealogică a familiei Mone de Veneția (v. anex. reprodusă și în *Ugrinus 1291*, discurs de recepțiune în Academia română 1901), reese că Grigorie Venețianul (1185—1216) a fost donat de Negru-Vodă cu moși ce se estindeau pe patru văi — *a quo donatus IV valibus cum silvis et campis*. Din Grigorie acesta s'a născut *Grigorașcu* (1250) și din acesta *Grigorie I* (1279), care a avut doi feciori, pe *Mailat* și pe *Grigorie II* și o fată *Comana*, întră cari împărțindu-se cele patru văi, *Mailat* a căpătat valea *Cuciulatei*, *Comana* valea *Comanei*, ear' *Grigorie II* valea *Veneției* și rîulețul sărat. Aceste posesiuni corăspund astăzi satelor *Cuciulata cu prediul Lupșa*, *Comana de jos*

și de sus, apoi *Veneția de jos și de sus*. Următorii acestora se vor arăta la fie-care comună, în special.

a) *In Veneția inferioară*, cu 400 case și 1491 locuitori. Din sus citata tabelă genealogică vedem mai departe, că Grigorie II, căruia i-s'a venit *Veneția*, a avut de următori și con-divisionali pe *Grigorie III*, pe *Coman*, pe *Stoica* și pe *Toma*, cari au împărțit între sine posesiunile din *Veneția*, căpătând fie-care câte o quartă.

Grigorie III a născut pe *Stefan* și pe *Grigorie IV*, ear' acesta pe *Solomon*, prescurtat *Mon* sau *Monea*, din care se trage Ionașc *Monea* vicariu gener. 1728. BCU Cluj / Central University Library Cluj

De sine se înțelege, că următorii tuturor acestora înmulțindu-se parte prin descendență directă, parte prin adopțiuni și căsătorii etc., și înoindu-și documentele, astăzi se găsesc în *Veneția* sute de boeri sub diferite nume, pe cari noi îi vom înșira și descrie precum urmază.

1. *Comanici alias Komanics și Comanescu*. Acésta familie boeréscă, care astăzi numără la patruzeci de patri-familii, se trage din acel *Coman*, care apare în inscripțiunea mone-astică ca fiu al lui Grigorie III (v. anex). Doi descendenți ai lui *Coman*,

a nume *Dumitru Comanici* și *Stoica Solomon* cu ocasiunea armilustrului din anul 1628 dovedindu-și vechile lor drepturi boerești capătă de la Gavriil Bethlen, principele Ardealului, diploma datată din Alba-Iulia în 28 April 1628 sub titlu de nova donațiune, prin care ei se confirmă în toate privilegiile, libertățile, imunitățile și prerogațiunile, de cari se bucurau din vechime adevărații boieri ai țerii Făgăraș, și în deosebi se întăresc în posesiunile lor boeroneale avitice din Veneția și Cuciulata cu apartinențele lor stătătore: din *vecini și tzigani*, din pământurile cultivate și necultivate, din agri, praturi, pășuni, câmpuri, fênațuri, păduri, munți, alpi, văi, ape, păraie, piscine, drepturile de morărit, și de alte asemenea folóse ce le-au avut ei de la moșii și strămoșii lor (v. anex).

La 8 Decembre anul 1669 Stefan Comanici capătă de la M. Apafi diplomă de nobilitate cu următóarele insemne: Pe scut de colóre albastră se vede un bărbat îmbrăcat în verde, călare pe un cal negru, ținând sabia scósă.

La anul 1831 preotul Matei Comanici scóte de la Conventul Kolos-

Monostor un transumpt, ce cuprinde diplomele mai sus indicate.

2 *Stoica alias Sztojka, Ztoika de A. Venicze*. Acastă familiă, care astăzi numără la 85 patrifamilii, e condițională cu familia Comanici și Solomon (Mone), descendenți ai lui Grigorie III cel indicat în inscripțiunea monestică.

Familia Stoica a căpătat la un loc cu familia Comanici diploma mai sus citată de la Gavriil Bethlen din 28 April 1628 sub titlu de nova donațiune, prin care se confirmă în posesiunile avitice cu drepturile acolo specificate (v. anexe). Ioan și Nicolae Stoika de A. Venitze capătă de la Leopold I litere confirmaționale de datul Viena 24 Febr. 1700, prin care se reînnoește donațiunea dată familiei de G. Bethlen la 28 April 1628.

Cu diploma lui Carol VI dată în Laxenburg în 14 Iunie 1718 lui Ioan și lui Stefan Stoika și filor lui Ioan anume, Stefan, Ladislau și Ioan, toți acestia se nobilitază cu următoarele insemne: Pe scut albastru se vede un braț omenesc ținând sabia scosă.

Familia Stoica purtând proces producțional cu fiscul, în fine tabula regia la anul 1845 hotărește, că se

sustine în vechile posesiuni și drepturi nobilitare — *ideo eosdem nobiles donatarios possessionatos et lege immunes iudicat tabula regia.*

3. *Mone, Monea, Monia de A. Venitze.* Acastă familie se trage din acel Solomon (diminutiv Mon, Monea), carele după inscripțiunea genealogică a Monescilor, a fost fiul lui Stefan și nepot al lui Grigorie III. Cu timpul înmulțindu-se și rămurindu-se descendenții lor, și-au înoit documentele boeronale și nobilitare, și anume :

Cu diploma lui Gavriil Bethlen din 16 Martie 1616 se confirmă Stefan *Monie de Venitze, Mathei Brevoy de Kis-Brevoy și Nicolai Solymos de Felső-Vist* în posesiunile și libertățile lor.

Catharina Brandenburgica principesa Ardealului, cu diploma din 28 Mai 1630 confirmă pe *Solomon Mone* și pe fii sei *Bucur, Man, Bogdan* și *Solomon* în drepturile lor boeronale erezite de la protopărinții lor.

George Rákoczi, cu diploma dată din Cluj la 18 Septembrie 1632 confirmă în drepturile boeronale avitice pe *Salamon Monya* și pe frații acestuia *Many, Opra, Stanzs Monya*, cum și pe fiii sei *Opra, Bucur* și *Mihai Monya.*

Anna Bornemisza principesa Ardealului, ca dómná stăpânitoare a țerii Făgărașului, la 20 Martie 1669 recunoște și întărește pe *Bucur Monya* și pe fratele său *Iuon* în vechiul lor boeronat.

Asemenea și M. Apafi cu diploma din Radnoth în 6 August 1689 în formă de privilegiu întărește pe *Sztan Monya* în vechile sale prerogative boeronale.

Protopopul Veneției Ionașc Mone a figurat la anul 1700 ca notariu al Soborului din Alba-Iulia în care s'a primit uniunea bisericéscă cu papa de la Roma, pentru care el a impetrat armale de nobilitate de la Carol VI la anul 1718.

Din inscripțiunea genealogică ce o a ridicat Ionașc Mone pe zidul casei sale din Veneția la anul 1728 se véd gravate în relief armalele sale de nobilitate: un vultur care ține o cunună de mărgele (mătăanii) în mijlocul căreia se vede o mână cu crucea; ear' în jurul acestora un cerc, ce cuprinde inscripțiunea cu litere cirilice „*Protopop Ionasc Mone notares soborului mare*“.

La anul 1860 ca fost pretor în Veneția am descifrat un facsimil după pétra inscripțiunei genealogice

ce o a reprodus de la mine N. Denuşianu în Columna lui Traian, şi în ediţiunea separată sub titlul: Monumente pentru istoria ţerei Făgăraşului, Bucureşti 1885, — şi în fine o am reprodus şi eu corectată în discursul meu de recepţiune: Ugrinus 1291. Bucureşti 1901. (v. anex).

Episcopul I. Klein de Saad a avut un nepot de frate a nume: Ioan Klein, care a fost devenit preot în Veneţia sub episcopul Maior pe la anul 1780 şi luase de soţie pe o fată a lui Ionaşc Mone, cu care el a avut două fete, una Iuliana măritată după Herszeni, şi Anna măritată după George Boer din Vad. Acesta a avut o fată măritată după George Stoica Ionasc în Veneţia, unde am vădut crucea lui Klein.

Pe la 1854 întâlnindu-mă cu Anton Mone, comisariu de prefectură, mi-a împărtăşit că la tată-seu Mone, funcţionariu pensionat în Cluj, a vădut chrisóve vechi de la domnitorii ţerei româneşti întră scrisorile erezite de la moşi şi strămoşi.

O altă parte din manuscrisele Monescilor a fost ajuns în Archivul prefectului fiscal din Făgăraş, Iosif Kis, care ţinuse de soţie o fată monestică. — Numără circa 20 patrifamilii.

4. *Penci, Pencs, Penchy, Pencz, Pents de A. Veneția*, numără 5 patrifamilii și se trage din familia Mailat indigitață în inscripțiunea monestică mai sus descrisă.

Are diplomă de la principesa Ardealului Maria Cristierna de datul Făgăraș în 4 Iulie 1594, dată lui Matei Pench, prin care se confirmă în posesiunile și drepturile sale boerionale. Acéastă diplomă e întărită și de Catharina Brandenburgica principesa Ardealului, la 20 Iulie 1630 și totdeodată dă boerilor Iuon, Ștefan, Radu, Dumitru, Mateiu și Oprea, fiilor lui Solomon al lui Matei *Pents*, diploma de nobilitate cu următoarele insemne: pe scut militar de colóre celestină se vede fugênd o ciută albă străpunsă de o lance. Ca motiv de nobilizare se spune în diplomă, că ei se trag din familia vetustă a Mailateștilor, și de aceea sunt demni de a se ridica eară la splendórea originii lor.

Ștefan Pents esoperéză un transumpt de la guvernul țerii cu datul din Sibiiu 1 Martie 1736, ce cuprinde ambele diplome mai sus citate. Astăzi e reprezentată acéastă familie prin Nicolae Penciu, judecătoriu de tribunal în retragere la Sibiiu.

O altă ramură sub numele Martin Penczy din Veneția a fost donată cu un fund nobiliar în Grid prin Gavriil Báthori cu diploma din 7 Martie 1609.

5. *Clocoțian alias Sztoika Klokoczan de A. Venitze.* Acastă familie ce astăzi numără la 50 patrifamilii, e o ramură a familiei Sztoika mai sus (2) indicată, carea fiind poreclită cu conumele Clococzan, a câștigat ca atare diplomă de nobilitate de la M. Apafi cu datul din Radnoth 11 August 1670, conferită lui Stefan Sztoika Klokoczan și fiului său Many Sztoika cu următoarele insemne: pe scut militar de coloare celestină se vede un leu ținând sabia în laba dreaptă.

O parte din Klokoczan-ești mutându-se în comuna grăniceră Tohanul-vechiu, din ei au eșit mulți militari superiori.

6. *Popeneci, Popeniecs de A. Venitze* de present 20 patrifamilii, a impetrat de la Susana Lorándfi, văduva lui G. Rákoczi ca stăpânitoare și Dómnă a Făgărașului, diploma din 1 Februarie 1652 conferită lui Coman și Ilie Popenieczi, prin care acestia se confirmă în drepturile lor boeronale referitoare la a patra parte din po-

sesiunile Venețiene, ceea-ce confirmă descendența lor de la împărțirea în patru părți a posesiunilor Venețiene între fiii lui Grigorie III, amintiți în inscripțiunea genealogică moneastică. Careva dintră ei fiind popă s'a poreclit Popeneci. Din ei unul s'a ridicat până la protopretor în Bran.

7. *Rozorea de A. Venitze* cu 50 patrifamilii, a impetrat diplomă de la Susana Lorándfi din Fogaras 24 Februarie 1651 dată lui Mateiu Rozorea, prin care el și următorii sei se confirmă în vechile sale drepturi boeronaie.

8. *Cornea, Kornya de A. Venitze* constă din 22 patrifamilii, cu diploma de la A. Bornemisza din Fogaras 12 Martie 1671 dată lui Ioan și Stan Kornya, prin care se confirmă în vechile lor posesiuni boeronaie; are și armale de la George Rákoczi din anul 1651 cu insemne: pe scut cereuleu un călăreț cu sabia scósă.

9. *Butza alias Bera de A. Venitze* numără 15 patrifamilii, cu diploma de la Anna Bornemisza din Fogaras 16 Martie 1667 dată lui Sztan Bucza, și fiilor sei Nysztor și Iuon Bucza prin care ei se recunosc de boeri confirmându-se în posesiunile lor boeronaie.

Afară de acești boeri originari, s'au așezat în Veneția-inferioară pe calca căsătoriilor, următoarele familii nobile din alte părți:

10. *Szaszsebesi de Eadem*, cu 5 patrifamilii, a impetrat de la Leopold I diploma de nobilitate de dată Viena în 9 April 1701, conferită lui Ioan Sassebeșianul, cu insemne de nobilitate: pe un scut militar de colóre celestină un braț uman îmbrăcat în colóre vînătă ținând un calam de scris, — din care se vede că au fost ómeni literați tocmai pe timpul fundării tipografiei române în Sas-Sebeș, în care s'a tipărit Sicriul de aur la 1683. Unul din membrii acestei familii mutându-se ca preot gr. cat. în Veneția, aci a dat o serie de preoți, mai două veacuri până în ziua de astăzi. Alt membru trecând din Veneția în țera românească, din acesta se trage membrul Academiei române Petru S. Aurelian.

11. *Veres de Polyán*, cu 5 patrifamilii, a impetrat diploma de nobilitate de la Sigismund Báthory din Alba-Iulia în 6 Iulie 1592, dată lui Stefan și Petru Veres din Polyán, cu următoarele insemne: pe scut militar de colóre celestină se vede un cerb cu un strugure în gură. Un ram

al acestei familii, prin căsătorie a intrat în o moșie boerescă din Veneția-inferiură.

12. *Szakács sau Zakach de Somlyó*, cu 5 patrifamilii, se trage din Szilágy-Somlyó, care a impetrat de la Gavriil Báthori diplomă nobilitară cu insemnele: pe scut de colóre celestină se vede un bărbat îmbrăcat în verde, care în mâna stângă ține un pește, eară în dreapta un cuțit de bucătar. Un succesori așezându-se în Veneția-inferiură a fundat aci o familie nouă, carea a căștigat armale noue de la G. Bethlen din anul 1626, având pe scut celestin o mână cu pênă de vultur.

13. *Czinte, Cinte și Cince de Karullya*, cuprinde 5 patrifamilii, a impetrat diploma de nobilitate de la M. Apafi din Maros-Vásárhely 23 Ianuarie 1667, dată lui Ioan Czinte de Karullya cu insemnele: pe scut de colóre celestină se vede un bărbat îmbrăcat în lila, ținând în dreapta o lance, în stânga un cuc. — O parte din acéstă familie așezându-se în Veneția pe o moșie boerescă a produs mai mulți bărbați de valóre.

14. *Millea de Illeni*, cu diplomă de la G. Báthori din anul 1608, din

cari unul s'a așezat în Veneția unde numără vre-o 8 patrifamilii.

15. *Orosz de Oroszfalva*, unul dintre Pușcașii privilegiați de Christofor Báthori la anul 1576 și 1578, așezându-se în Veneția, astăzi numără la 20 patrifamilii.

16. *Tempes*, cu diploma nobilitară de la Leopold I din anul 1701, astăzi numără la 5 patrifamilii.

Alte familii ca *Boer*, *Popa* și a., cu cari ne vom întâlni în comunele vecine, se vor specifica la locul lor. Ací mai însemnăm numai pe Chewgh fiul lui Ioan de Venche (Venitze), care la anul 1374 a vândut trei aratri de pământ de lângă apele calde (Héviz) fratelui său couterin Ladislau, fiu al lui Ianus Mester de Dobka și nepot al lui Miked Ban. Acest Ladislau a fost, tot în anul acela, 1374, prin consângeanul seu Ladislau Vaivoda transalpin, Banus de Zerino, Dux novae plantationis (et) terrae Fogaras, dăruit cu domeniul fiscal Scherkengen (Șercaia) și cu adausele fiscale de la Venecze, Koczolad, Callidae Aquae (Héviz) și Dobka (v. Anexe).

b) *In Veneția-superiőră*, cu 72 case și 454 locuitori, a fost un prediu al Veneției-inferiöre, unde astăzi for-

mézá o comună separată cu o curte fiscală și cu fosti urbarialisti ai fiscului. Numai o familie boeronală se află aci, familia Moga, cu 8 patri-familii, carea prin diploma Annei Bornemisza la 15 Martie 1669, dată lui Stancesul Moga și fiilor sei Dragomir, Bucur și Aldea Moga din Veneția-superióră, fu confirmată în statul de boer în rëndul celorlalți boeri ai districtului Făgăraș, cu îndatorirea d'a servi și el ca militar cu calul și armătura sa la Castrul Făgărașului. Familia Moga de Bucsum într'o inquisițiune productională se provocă între altele și la diploma din anul 1669, din care se vede că și cei din Veneția-superióră se țin de aceeași origine (v. Bucsum).

În pădurea venețianilor se află urmele unei mănăstiri.

c) *In Comana-inferióră*, cu 269 case și 1108 locuitori.

Din inscripțiunea genealogică a familiei Mone, am vădut, că la împărțirea primitivă între copiii lui Grigorie I a căpëtat Mailat valea Cuciulatei, Comana valea Comanei și Grigorie II valea Veneției cu riu-lețul sărat (astăzi loc de baie, și nu e identic cu satul Păreșu).

Deore-ce însă pe la începutul secol. XVI aflăm pe Mailateștii în Comana-de-jos, se vede că se mutase din Cuciulata la Comana, prin urmare că Comana neavând succesori de sexul bărbătesc, i-au urmat în posesiunile ei din Comana condiționalul Mailat, și ceilalți boeri de acolo, dintră cari însemnăm aci pe următorii:

1. *Mailat de Comana et Szunyog-szeg.* Mateiu Mailat boeriu din Comana, despre care se exprimă Forgach în Coment. 301 (veđi Ungar. Magazin III 174 și Nagy Iván Magyarország Családai Majlat) că ar fi fost păstoriu Oláh, dar' pe care noi îl găsim ca asesor al scaunului boeresc din Făgăraș la a. 1509 (v. Vlad de F.-Ucsa), a avut cinci feciori: *Comsia, Ioan, Negoitia, Zehan recte Stefan,* și *Dumitru,* apoi o fată *Martha.*

Ca ceilalți boeri și Matheiu Mailat a dat la óstea regelui un fecior cu armele și calul său, pe fiul său Zehan, pe care Ungurii — neavând atare nume propriu — l'au numit *Stefan,* și care ajunsese la curtea regală ca cubiculariu. În acéstă calitate făcând el parale, a trimis tatălui seu Dumitru trei sute de gal-

bini, cu cari a cumpărat moșia familiei Kopan din Királyhalma vecină cu Comana de peste Olt. Actul cumpărăturii acesteia s'a încheiat prin scaunul boeronal al Făgărașului sub presidiul căpitanului suprem Paul Thomori, prezentat curiei regale, carea l'a estradat în formă autentică, recomandat fiind din partea căpitanului suprem Thomori, spre aplăcidare, sub motivul că Matheiu Mailat cu tótă familia sa a trecut la catolicism. La intercesiunea lui Ștefan apoi și Regele Ludovic a confirmat contractul acestei cumpărături în 10 Maiu 1526, înainte de a pleca la bătaia de la Mohács.

La acéstă bătaie comandant suprem a fost Paul Thomori, fostul căpitan suprem la Făgăraș, mai târziu arhiepiscop de Caloccea, care împreună cu regele a cădut în acea bătaie (1526).

Și Ștefan Mailat al nostru a fost cu regele în acea bătaie, dar' i-a succes a scăpa óreși-cum sănėtos, și deveni vaivodă al Ardealului și domn al Făgărașului, punėnd mânia el și pe moșile boerești din Vlădeni și Tzintzari, ung. Szunyogszeg, de unde și-a luat predicatul Mailat de Szunyogszeg. Luând el partida lui

Ferdinand în contra lui Zápolya, fu din partea Turcilor, veniți în ajutorul acestuia, asediat și prins în castelul Făgăraș (1541), apoi dus în captivitate la Constantinopol, unde a murit în anul 1551.

Stefan Mailat a avut o fată Margareta, măritată întâia-oră după Andreiu Báthori, și a doua-oră după Ioan Iffiu, și un fecior *Gavriil*, care vîndînd moșiile sale de la Făgăraș, s'a retras în părțile Ungariei superioare unde stăpîneau Ferdinandezii, și unde de la soția sa Anna Banfi a avut doi feciori, pe Gavriil și pe Stefan, cari au murit fără descendenți, și două fete, pe Ana măritată după Pongrácz și Elena măritată întâiu după Horecki, și a doua-oră după Szunyog.

Ce s'au făcut de ceilalți frați ai lui Stefan, fii ai ciobanului Matheiu din Comana, trecuți toți la catolicism, a nume de Comșia, Ioan, Negoția și Dumitru? nu se știe. Ce se știe însă este, că ei și-au pierdut urma din Comana și din Ardeal. Se dă cu socotela că și ei cu nepotul lor Gavriil s'au tras în părțile Ungariei superioare unde domniau Ferdinandezii. După Nagy Iván (*Magy. családai*) se află în comitatele Bars

și Hont din Ungaria superiőră o familie Majlath, din care Majlath Miklós a fost la 1646 secretariu al presidentului curiei Csáky László, la 1649 secretariu al primatelui Lippay, și 1662—1673 procuror al St. Coróne. O ramură din succesorii acestuia sunt conții Majláth de Székely, alta nobili prin Ungaria.

Despre Knézul și Voda Stefan Mailat din anul 1300 și despre boerii Mailat din Dezsani, cum și despre țeranii Mailat din Țințari, Feldiőră și Előpatak vom vorbi la locul lor, ear' despre celelalte familii boerești din Comana continuăm firul aci:

2. *Boer de A.-Comana et Venitze*, 10 patrifamilii, a căpėtat litere nobilitare de la M. Apafi din Alba-Iulia la 29 Maiu 1665, date lui Ioan și Ladislau Boer din Comana și Veneția cu următorele insemne: pe scut de colóre celestină se vede un călăreț în vestminte roșii pe un cal galben, ținėnd în drėpta sabia, în stānga frėul calului. De aci se vede conexiunea boerilor din Comana și Veneția.

3. *Boer de A.-Comana et Margine* cu 17 patrifamilii, are litere donacionale de la G. Bethlen, reīnoite prin M. Apafi date din Porumbac în 16 Iunie 1689 lui Ladislau Boer

din Margineni, în privința unui fond boeresc din Comana, ceea ce confirmă și Leopold I cu diploma dată din Viena 10 Martie 1702.

4. *Boer alias Halmagyi de A.-Comana* are diplomă de la Leopold I din Viena în 5 Novembre 1701, prin care Stefan și Todor Bojer de A. Comana pentru servicii credincioase se confirmară în pristinul lor stat de nobilitate cu următoarele insemne: pe scut militar de colóre celestină se vede depusă o corónă din care iese pe jumătate un leu ținând în gură o săcule. Sunt 10 patrifamilii.

5. *Pop de Comana*, a căpătat litere nobilitare de la G. Bethlen din Făgăraș 12 April 1625, date lui Andreiu Pap alias *Algya Preuteasza* din Comana, cu următoarele insemne: pe scut militar de colóre rubeă se vede întră două dealuri o tiliă înflorită. Posede și sentință tabulară din 13 Iunie 1803, prin care se recunoște descendența genealogică a lui Popa Marcu de la Andreiu Pop. — Cu 12 patrifamilii.

6. *Popa de A.-Comana* cu o inquisițiune din 22 April 1814, prin care dovedesc, că sunt nobili posesionați în Comana, și descind de la Sandru Boer Deak. Comb. cu Pop de Comana.

7. *Coanta, Konta, Kontha de Comana*, 15 patrifamilii, cu diploma de la G. Bethlen din Alba-Iulia 13 Maiu 1617, dată lui Lupu Kontha pentru servicii credincioase.

8. *Costea, Koszta, Koszte de Comana*, 30 patrifamilii, cu litere boerone de la M. Apafi date din Făgăraş 2 April 1696 lui Bucur Koszta şi fiilor sei Opra, Many, Sztan şi Ioan.

9. *Székely de Nagy-Sink et Comana* 10 patrifamilii, originar din Cincumare, care servind pe lângă curtea princiară în Făgăraş capătă litere nobilitare de la M. Apafi din Viena în 20 August 1697, conferite lui Toma Székely, care se aşeză în Comana dimpreună cu soţia sa Eva Paur şi cu fiii sei Toma, Ioan şi George.

10. *Peltan, alias Baltan de Comana*, care produce o inquisiţiune genealogică din A.-Comana în 10 April 1793, prin care Iuon, Nica, Georgie, Ioan al lui Iacob, Ioan al lui Bucur, George al lui Aldea Zafir, toţi Peltan de A.-Comana, dovedesc, că li-s'au ars documentele boeronele şi armalele în casa arsă a lui Ioan Peltan. Armalele arătau pe scut ceruleu o mână cu sabia scósă. Din această familie locueşte o parte în Comana-

inferiőră, alta în Șinca-vechiă. Esistă 15 patrifamilii.

11. *Dima alias Boita Boer de A.-Comana*, 10 patrifamilii, produce un act de inquisițiune din 23 Februarie 1747, prin care Onya Dima Boer dovedește că familia lor e boeronală și se trage din Nicolae Boita Boer.

12. *Fetu de A.-Comana*, cu litere confirmaționale de la G. Bethlen din anul 1616. 3 patrifamilii.

d) In *Comana-de-sus* cu 140 case și 794 locuitori: — acésta a fost la început un prediu pe hotarul Comanei-de-jos, până ce despărțindu-se de acésta astăzi compune o comună politică de sine stătătoare, în care aflăm următoarele familii boeronale și nobilitare:

1. *Gubernat de F.-Comana*, 16 patrifamilii, produce litere testimoniale despre boeronatul său din anul 1582 *feria tertia ante festum sacri festi Pentecostes emanatas, et in transumpto Capitulari 1799 30 Mai extradatas.*

2. *Frâncu, Frenk alias Frinkul de F.-Comana*, 45 patrifamilii, cu litere nobilitare de la M. Apafi din Alba-Iulia 20 Iunie 1680, date lui Martin Frenk cu insemnele: pe scut militar de colóre celestină se vede un bār-

bat călcând cu piciorul stâng globul fortunei, ear' cu mâna dréptă ține sabia. Acésta familie are diplomă și de la M. Apafi, din Făgăraș 1 Februarie 1696, dată lui Andreiu și Ioan Frinkul, prin care din nou se confirmă în vechiul lor boeronat.

3. *Mizsa de F.-Comana*, 20 patrifamilii, cu diploma boeronală de la Anna Bornemisza, din Radnoth în 4 Iulie 1666. Produce și un act divisional din 11 August 1767, în sensul căruia *Boer Antal* de Nagy-Berivoy cu condisionalii sei *Neagoe* și *George Mizsa*, boeri din F.-Comana, răscumpără moșia boeronală a lui *Boer Lup Purkar* din Comana-de-sus, pe carea o a fost erezit *Stefan Boer* de N. Berivoy, ear' văduva acestuia *Zamfira* o a fost zălogit la *Roman Frink* de F.-Comana, împărțindu-o apoi în două, una lui *Boer Antal*, cealaltă lui *Neagoe* și *George Mizsa*. Cu *Boer* de N. Berivoy ne vom întâlni la *Cuciulata* și la *Berivoi*, ear' cu un preot *Mizsa* la *Toderitza*. Pe valea *Cerbului* a *Comanarilor* se află și acum pietri cioplite, rămase de la o mănăstire ce ar fi esistat acolo.

c) In *Cuciulata* și *Lupșa* cu 286 case și 1573 locuitori.

Din inscripțiunea genealogică a Moneștilor am văzut, că la împărțirea moșiilor între succesorii lui Grigorie Venețianul, valea Cuciulatei s'a venit lui Mailat, a cărui familie o am găsit la Comana în posesiunea lui Mateiu Mailat și a fiilor sei, dintră cari nepotu-seu Gavriil, fiul voivodului Stefan, vânzând moșiile s'a retras în Ungaria-de-sus. Gavriil Bethlen cu datul din Alba-Iulia 20 April 1628 confirmă posesiunile boerone ale lui Dumitru Comanici alias Salomon, Ztoica Salamon, și Șandru Salomon din Veneția și Cuciulata sub titlul de nova donațiune, ai căror predecesori au fost condisionali cu Mailateștii. Astăzi cea mai mare parte din posesiunile Cuciulatei și totalitatea prediului Lupșa sunt fiscalități cu o curie dominală în Cuciulata. Din aceste fiscalități o quartă s'a fost conferit familiei Boer de Nagy-Berivoy, în schimb cu moșiile lor din Berivoy militarisate cu ocaziunea instituirii graniței militare, ai căror succesori împărțindu-se în patru curți, trei din ei și-au vândut părțile lor lui Nicolae Chiornîța și lui Pavel Bratearu magiarisat în Brettyei. Numai o mică parte a mai rămas la următorii lui Carol Boer de N. Berivoy.

Ca boeri de baștină astăzi mai ocără numai familia lui Popa Stanciu Boer de Cuciulata, cu 5 patrifamilii, care perđându-și vechile documente Nisztodor al lui Popa Stanciu Boer prin inquisițiunea din 6 Iulie 1750 a dovedit, că moșia lor e ereditate boeronală.

II. Boerii din Valea Homoradea, cu comunele *Vlădeni*, 348 de case și 1481 locuitori, apoi *Tzintzarii* cu 432 case și 1955 locuitori.

Pe când boeronatele venețiene se estindeau peste grupa văilor Veneției, Comanei și Cuciulatei, ce curgeau în apropiere una de alta și paralel spre vest până în Olt, valea Omoradei curgea tot din acei munți însă în direcțiune opusă, spre ost, prin comunele Vlădeni, Țintari și Noul până se vărsă lângă Feldióra, asemenea în Olt, spre Țera-Bârsei. Valea-Omoradei deci înainte de colonizarea țerei Bârsei cu cavalerii teutoni a trebuit să formeze un kneziat separat, ale cărui urme le găsim în boerii din Vlădeni și Tzintzari, ear' Noul și Ujfalu îl găsim colonizat prin Ciangăi, și Feldióra prin Sași.

Restrângându-ne așadară la comunele Vlădeni și Tzintzari rămase în mânilor Românilor, aflăm pe *Vlad*

Uscatul ca boer de baștină, care luă de soție pe Marta fata lui Cyriac Dumitru și sora lui Cyriac Drăgici, boeri sosiți din România, cari se instalară în boeronatul lui Vlad Uscatul.

Deore-ce pe timpul acestora Ștefan Mailat — după cum am arătat mai sus — ocupase o parte din Tzintzari și Vlădeni, succesorii sei, a-nume Margareta, fiica lui Ștefan Mailat, măritată după Ioan Iffju, și Christofor Furca, purtară cu Catharina văduva lui Dumitru Cyriac proces de proprietate și succesiune, în care succesorii lui Mailat arată pe baza unui testimoniu din anul 1570 că Marta soția lui Vlad Uscatul ar fi zălogit partea sa de moșie din Vlădeni și Tzintzari dómnei Margareta Mailat, la ceea-ce Dumitru Chiriac răspunde că nu are de împărțit nimica cu Margareta Mailat, pentru-că acea moșie a sa e moșie boerescă.

În fine Brașovul răscumpărând moșiile aceste boerionale de la succesorii pretendenților, la anul 1651 încorporează Vlădenii la domeniul Branului, cumpărat de la G. Rákotzi, ear' Tzintzarii devenind fiscalitate se încorporează graniței militare la anul 1762.

Prin aceste metamorfose se stinse cu totul boeronatul Vlădenilor și Tzintzarilor.

În urma instituirii Regimentului I. de graniță, comuna Tzintzari deveni stațiunea companiei XII, dar' ca locuitorii să nu emigreze în fine li-se concesse a rămâne în credința lor ortodoxă.

III. Boerii din valea Perșanilor.

Alătura cu Veneția și cu Vlădenii curge spre Olt valea Perșanilor, unde se găsesc urmele unei foste mănăstiri, și pe care se înșiră satele Perșani, Grid și Păreu, cu un boeronat al cărui centru a fost Gridul. Despre acest boeronat avem următoarele date:

a) *In Grid*, cu 251 case și 1407 locuitori.

La 9 Iulie 1527 ținându-se ședința tribunalului de 12 boeri sub presidiul castelanilor Nicolae și Laurențiu de Tomor, s'a înfățișat înaintea lor Ladislau Boerul de Grid, fiul răposatului Coman Csurylla Boer de Grid, cu rugarea, ca să i-se deede despre toate moșiile sale boeronale atât cele erezite de la moși și strămoși, cât și cele cumpărate de el și de tată-seu Coman de la ceilalți con-

divisionali, anume, de la frații lui Coman cu numele, *Ludu* și *Oprea*, și de la fiul acestuia *Sigetye*, apoi părțile de la *Vulcul* și *Nan* boeri din Părâu și de la *Hancha*, *Bib*, *Zyche* și alți boeri din Perșani, dimpreună cu munții *Tamașu* și *Tămășelu*. litere credibile, ceea ce publicându-se în trei ședințe premerse și necontrazicând nimenea, i-s'a estradat actul din 9 Iulie 1527 fiind de față următorii boeri jurați: *Aldea Byka de Nagy-Vaivoden*, *Radul de Lisza*, *Barbat de Dragus*, *Ztanchul de A.-Arpas*, *Radul de A.-Vist*, *Stoica de Bethlen*, *Stefan de Voila*, *Salamon de Venetzia*, *Ladislau de Grid*, *Sztojka de Vaad*, *Aldea de Rusor*, *Ztelica de Dezsan*.

Aceste litere privilegiale prezentându-le Ladislau de Grid lui Stefan Mailat, ce se titula: *Nos Stefanus Mailat, liber dominus Terrae Fogaras, Vajvoda Transylvaniae et Siculorum Comes etc.* acesta le confirmă și le estradă în formă de diplomă pe pergament cu datul *Fogaras feria secunda proxima ante festum exaltationis sanctae crucis. 1535.*

Cu diploma principelui G. Rákoczy din Alba-Iulia în 5 Iulie 1649 Stefan Gridi și fiul său Ioan, descendenți ai lui Ciurilă, se ridică în

statul nobilitar cu următoarele însemne: pe scut militar de colóre celestină se vede un bărbat în vestimente rubre, ținând în dreapta sabia, ear' în stânga o cunună de laur.

La 19 Septembrie 1755 ținându-se ședință a forului producțional, în care procurorul fiscal trase în judecată pe boerii din Grid, a nume: pe *Latzku Berszan, Latzku Popa, Ioan Modorcsa, Bucur Aldea, Ignatie Bersan, Vasile Popa, Ioan Komanitza, Latzku Boer, Latzku lui Ioan Boer, Toma al lui Ioan Boer, Ioan Venetzan, Ionas Venetzan, Nicolae Boer, Stan Komanitza și Stancsu Popa*, spre a dovedi drepturile lor boeronale, altmintrelea să se degradeze la iobagi fiscali, aceștia răspund că originea boeronatului lor e cu mult mai vechiă de cât legile de producțiune ce fixéză anul 1657 de epochal, și nu admit procese producționale despre posesiunile de mai nainte. Pe nedreptul așa dară prefectul bunurilor apafiane a tras pe boerii districtului Făgăraș la producțiune, degradându-se în anul 1732 mulți dintré ei la sórtea boerilor căduți.

Din aceste motive fiscul fù respins cu acțiunea sa, ear' boerii din Grid rămaseră liberi.

Noi în partea IV vom reproduce această sentință pentru însemnătatea ei istorică, ce dă lumină în privința luptei pentru esistență a boerilor nostri.

În urma inquisițiunilor din anii 1808 și 1815 asupra cestiunei dacă boerii din Grid sunt și nobili, *nemes emberek*, scutiți de contribuțiunile publice, și asupra genealogiei lor? s'a adus din partea forului producțional sentința din 27 Martie 1819, prin care ei sunt declarați de nobili adevărați, ear' în 10 Maiu 1823 sentința suplimentară prin care ei sunt scutiți și în privința moșiiilor lor boerești. Acesta sentință a fost aprobată și de forul suprem judecătoresc din Viena prin decisiunea sa din 20 Septembrie 1854. Aceste sentințe reproduc totă descendența boerilor din Grid de la Ladislau Ciurilă, despre care dă o nouă tablă genealogică anexată în partea IV. Cu toții numără preste 160 patrifamilii.

b) *In comuna Păreșu*, 220 case cu 1062 locuitori.

Din descrierea boerilor din Grid am vădut, că Coman Ciurilă și fiiul său Ladislau au fost cumpărat de la *Vulcul* boer din Păreșu a șesa parte, și de la Nan boer din Păreșu alta a

șesa parte, va să zică preste tot o terțialitate din boeronatul Părului, în urma căreia Vulcul și Nan din Păreu deveniră boeri căduți. Din rămășița boerilor din Păreu mai ocură :

1. *Familia Boer de Parró*, 3 patri-familii, nobilitată de M. Apafi cu diploma dată din Radnóth în 8 Octobree 1688 lui Boer Șandor fiul lui Toma Boer de Parró, din care o patrifamilie s'a așezat în Bretzku.

2. *Familia Botta sau Buta de Parró*, care reîntorcându-se din Valachia, se așeză mai întâiu în Perșani apoi în Păreu, a căpătat de la Leopold I diplomă de nobilitate din Viena 23 April 1703, dată lui Ioan Bota și fiilor sei Ioan și Gavril, cu insemnele: Pe scut militar de colóre celestină se vėd trei dealuri verđi cu trei stupi de albine, ear' d'asupra scutului ese un bărbat în vestminte negre, cu pălăriă négră, ținēnd în drépta un mănunchiu de spice. 5 patrifamilii.

c) în comuna *Perșani*.

Din conscrierea boerilor de Grid am vėduť, că Cōman Csurila și fiiu-seu Ladislau au cumpėrat mai multe părți din boeronatul consāngenilor lor din Perșani, *Hancha*, *Bib* și *Ziche*

și a. În urmarea acesteia descendenții boerilor din Perșani trași fiind la forul producțional au devenit la sârtea boerilor căduți.

Atari boeri căduți se află în Perșani familiile *Czica* alias *Czicalau*, *Pocimp*, *Bibu*, *Hancha* alias *Langa*, *Roita*, *Intzu*, *Lupu*, *Ursu*, *Maczeu* de unde *Maczaon* etc. Ei au avut și muntele *Gruiu-lung* confiscat.

Ioan *Ursz* și Ioan *Lup* au scos în 30 Ianuarie 1843 mandat recuisitoric către Capitlul din Alba-Iulia pentru căutarea documentelor priuitoare la drepturile lor boeronale, dar' fără rezultat.

IV. Boerii din Valea Șercăii.

Paralel cu valea mare a boeronatului Gridan curge tocmai din indaginele munților, ce despart țera Făgărașului de țera Bârsei, spre sud valea Șercăii până ce dă spre nord în riul Oltului.

Pe valea acésta se înșiră — afară de satul fiscal Șercaia — de-a rëndul satele *Vadul-Șercăii*, *Ohaba*, și *Șinca*, ale căror familii boeronale stând în legături de afinitate, și de posesiuni, le-am subsemnat sub un boeronat.

Cu ocasiunea militarisării con-
finiare din anul 1762 a acestor trei
comune, mulți dintră locuitorii lor
nevrând a lua de odată cu armele
și confesiunea unită catolică, au e-
migrat în prediile sau cătunele văii
Șercaia spre sud prin păduri, unde
s'au format satele Șinca-nouă, Hol-
bacu și Poiana-Měrului, în condițiuni
de supuși fiscali sau dominali.

După aceste premise se reve-
dem familiile boeronale de-a rëndul
din aceste sate.

a) In *Vaad*, — cu 291 case și
1248 locuitori.

1. *Borcea și Calianu de Vad*, cu
15 patrifamilii, au căpėtat Chrisov
domnesc de la *Mircea Velicu Voi-
vod*, *oblăduind și domnind tótă țera
muntenescă, încă și laturea tătarului și
hotarul de sub munte și pe tótă Dunărea*,
prin care li-se donéză satul Brani-
ștea Urășei (astăzi nu mai există) și
vadul Șercăei, cu stâna din muntele
Larescilor.

Pe la anul 1860 eu am căutat
la familia Borcea din Vad chrisovul
original, dar' am aflat de la seniorul
familiei, Ioan Borcea, că după mi-
litarisarea satului (1762) originalul
s'a cerut la cancelaria regimentului
de graniță în Orlat, de unde nu l'au

mai reprimit, și el are întră documentele familiei numai o traducere din limba slavică în limba română făcută de Protopopol Vasile în 10 Iunie a creatione 7225 (1717) ce s'a renoit prin Antonie Monea Venetianul Nemeș din Făgăraș la 23 Iulie 1777, — apoi o traducere din limba română în cea germână prin Iona Mone de A.-Venicze, *Incl. District. Terrae Fogaras juratus assessor in hac materia dictator*, și prin Schulmeister-ul castelului, al cărui nume nu se pôte descifra, cu datul din Făgăraș 30 Iulie 1733.

Noi le reproducem în anexe pe amândouă cu observarea, că în aceste traduceri lipsește datul chrisovului original, care însă din numele boerilor de divan ce ocur în Chrisov, în comparațiune cu alte chrisóve contimporane dintră anii domniei lui Mircea cel mare 1383—1418, se pôte aproximativ combina și anul Chrisovului.

Numele acestor boeri martori Chrisovului sunt:

1. Jupan *Vlad*, 2. *Dragos-ban*, 3. *Aldea*, 4. *Aga*, 5. *Bran*, 6. *Christian*, 7. *Vălean*, 8. *Luca*, 9. *Cioban*, 10. *Stan Drăgan*, 11. *Aldea Velic Logofet* și eu *Badea* carele am scris acest Chrisov.

Originalul Chrisovului pöte cu timpul se va descoperi în vre-un archiv militar.

2. *Strimbul de Vaad et Sinca*, 20 patrifamilii, cari au la mână două diplome pergamentale, una de la *Balthazar Báthori de Sómlyo, Comes et haeres perpetuus dominusque terrae Fogaras*, din 15 Iunie 1592, cu care se confirmă actul judicial încheiat înaintea tribunalului asistat de 12 boeri în Făgăraş la anul 1585, prin care boerul Aldea *Dates* de Vaad adopteză pe *Nagone* (Neagoe) *Ztrimbul* de Sinca în jumătatea unei cuarțialități din boeronatul seu ereditat parte de la părinți, parte în urma morței consângeanului seu *Ztoica* de Somcuta, transferându-i-se toate drepturile boeronale cu esempțiunea de ori-ce îndatoriri, cu cari sunt însărcinați *Vechinii* (vecinii). Totdeodată se confirmă și actul de transacțiune, prin care boerii *Stoica, Boyer, Oprea, Czoffle, Lupul* și *Leoca* de Vaad dau dreptul lor de möră numitului *Nago Strimbul* și *Salamon Aldone* de Vaad în privința unor realități din *Ohaba* și *Şinca*. Al doilea document pe pergament e de la *Maria Christierna Transilvaniae Princeps etc.*, din *Alba-Iulia* 20 Iunie 1598, prin care se

ratifică actul citat al lui Balthazar Báthori.

În dosul diplomei Mariei Christierna se află scrisă următoarea notiță: *Ad 1729 diebus Aprilis Sztenille Sztrimbuly Kissebfi a Many Sztrimbuly, kiis paposkodot Sinkan Circa 27 e szten-deig Rimnikre menvén, kalugeré lett. Jött Rimnikről visza Sinkára eodem a 24 April sign. Sinka 24 April 1729. N. B. Soha ez előtt az mi familiából Kaluger nem voltak. Sinkay Sztrimbuly István m. pr.*

Se zice că acest scriitoriu a fost vameș la Turnu-Roșu.

Din această familie se trage și vestitul cronicar George Șincai.

La anul 1791 trei frați Ioan, George (cronicariul) și Andreiu au cerut de la dieta transilvană conferirea posesiunii fiscale Perșani pentru posesiunile lor din Șinca, ocupate prin militarizarea graniței, — dar' fără succes.

În anul 1677 Sztrimbuly asesor scaunului boeresc din Făgăraș, ear' la anul 1758 un Strimbul ocură ca martor în inchișiunea genealogică a familiei Barbat de Șercăița.

3. *Popa Szin alias Pop Boer de Vaad* are donațiune nouă de la Ana Bornemisza din Alba-Iulia în 20 Sep-

tembre 1666, dată lui Popa Szin Boer de Vaad, și armale de la M. Apafi din Radnoth 10 Octobree 1687. Are 8 patrifamilii.

4. In conscripțiunea Hevenesi din anul 1711 ocură întră boerii din Vad și familia Kozgaria de Vaad.

Afară de muntele Lerescu, care și astăzi se află în posesiunea familiei Strimbu, comuna Vad a avut și muntele Vacarea, care în urma militarisărei s'a confiscat, și mai mulți boeri au devenit în clasa celor căduți, — precum au fost *Dateș, Lupul, Mărgineanu* etc.

b) In Comuna Ohaba, cu 189 case și 770 locuitori, situată întră comunele Vaad și Șinca, boerii au fost composesori moșiilor boeronale din aceste sate, precum am văduț la familia Strimbu din Vaad și după cum vom vedé la boerii din Șinca: Balan, Boila, Bulea, Barszan, Stoika etc., pe cari îi vom specifica în rubrica Șincei mai pe larg.

In urma militarisării, Ohaba a devenit centrul companiei a XI, dar' din cauza constrîngerii la confesiunea unită, mulți dintră ei emigrară și în locul lor se aduseră colonisti noi.

Intră acestia a fost și familia *Malya* alias *Valya de Oroszfalva*, nu-

mită și *Marin*, carea a fost nobilitată cu diploma lui George Rákoczy din Arad în 7 Iulie 1658, dată sclopetariului Daniil Mallya cu următoarele armale: pe scut de colóre celestină se vede o potcová străpunsă de o săgétă.

Familia *Boer* din *Ohaba* e imigrată din *Sâmbăta*, cu diploma de la *M. Apafi* din 1663 (veđi la *Sâmbăta*).

Comuna *Ohaba* a fost avut muntele *Fața Iliei*, primitiv al boerilor *Ilie*.

c) *In satul Șinca-vechiă*, cu 359 case și 1623 locuitori.

1. *Bârsan*, *Balan*, *Bulea* sau *Boilă*, *Stoica*, *Salomon de Șinca*, cu totul vre-o 50 patrifamilii. Pe timpul lui *Mihnea Vodă* (1507—1510) fugit și omorît în *Sibiiu* (1510) mai mulți boeri din țera *Făgărașului* răsculându-se în ajutoriul lui, li-s'au confiscat și vândut averile. Așa s'a întâmplat și cu boerii din *Șinca* a nume *Stan Solomon*, *Aldea Solomon* și *Salomon al lui Wancza*, cari în anul 1534 *feria tertia proxima post festum omnium Sanctorum* înfățișându-se înaintea scaunului boeronal presidat de *Stefan Mailat liber dominus terrae Fogaras, vaivoda regni transilv.* etc. și asistat de boerii ju-

rați, anume *Aldea Bika de Woyvodenii*, *Radul de Lyssa*, *Oprea Bozgach de Wyst*, *Comșa de Bessembach*, *Barbat de Dragus*, *Sandor de Zombatha*, *Salomon de Wenechia*, *Ztanislau de Reche*, *Man Juga de Kopachel*, *Beka de Eadem*, *Cryzte Mille de Illien* și *Idomir de Waad*, au mărturisit, că ei luând parte la revolta lui Mihnea Vodă au trebuit să fugă peste munți, ear' moșiile lor li s'au confiscat prin căpitanul Paul Tomori și s'au vîndut lui Pirvuly de Șinca cu 50 fl. Acum însă ei întorcându-se la supunere și răscumpărând moșiile de la fiicele Pêrvului cu 80 fl., se rógă a li-se recunoște drepturile lor boeronale erezite de la protopărinții lor asupra jumătății posesiunilor lor din Șinca, și a trei pătrimi a posesiunilor lor din Ohaba, d'impreună cu munții și alpii *Gercanul* (Fagetul a) și *Dunaya* (Nemaia) și cu toate celelalte folóse aparținătoare. Despre care Stefan Mailat li-a estradat diploma cu datul supra citat. Acéstă diplomă apoi a fost ratificată și din partea Mariei Christierna, Principesa Transilvaniei etc. în 30 Iunie anul 1598 la cererea lui *Barszan*, *Stoyca* și *Aldea*, fiii lui *Ztan Ilie* al lui *Ztan Solomon*, apoi la cererea lui *Aldea*, *Salamon*, *Ztoya*, *Dumitru* fiii lui *Aldea Dumitru*

al lui *Ztan Solomon*, cum și la cererea lui *Ztoica* și *Dumitru Boyla*, fiii lui *Coman Boyla al lui Solomon Boyla*.

La 27 Februarie 1671 s'a publicat din nou înaintea comisarilor fiscali pentru reviziunea drepturilor boeronale în Făgăraș.

La cererea lui *Stănilă Bălan*, succesorul lui *Bárszan Ilie* și al lui *Aldea Dumitru*, cum și al lui *Ztoica Bolye*, cari impetraseră diploma *Marii Christierna* mai sus citată din 30 Iunie 1598, se întărește el și succesorii sei din nou prin diploma lui *Mihaiu Apafi din Fogaras* 3 Iunie 1689, în drepturile boeronale, și în special în sesiunea lui internă din *Șinca* în vecinătatea lui *Roman Barb* despre o parte, ear' despre cealaltă cu sesiunea deșertă fostă odinioră a lui *Nyagoe Vodă*.

Cum vine *Neagoe Vodă* (1512 --1521) în posesiunea unui fond intern din *Șinca*? e o enigmă, ce nu se poate esplica altcum, de cât cu împrejurarea combinativă, că *Neagoe-Vodă* a ridicat nu numai vestita biserică de la *Argeș* și alte multe mănăstiri prin țeră, dar' și prin afară, întră cari amintim biserica din *Zărnești* în *Ardeal*, și a putut avé intențiunea să zidescă una asemenea

și în comuna vecină Șinca, unde se află și o mănăstire cioplită în pétră, ale cărei ruine se cunosc bine și astăzi. Spre scopul zidirii unei biserici a trebuit Neagoe-Vodă să fi cumpărat locul vecin de boerul Stănilă Balan.

5. *Sztoje et Ursz de Șinca*. Familia acésta are diplomă de la Susana Lorántfi din Făgăraș 10 Februarie 1657 dată lui *Ludu Sztoja* boer de Șinca și fiilor sei *Many*, *Aldea* și *Mateiu Stoia*, apoi fraților sei *Toma*, *Ursul*, *Dumitru* și *Stoica Stoia* de Șinca, cari prin litere mai vechi dovedind că sunt boeri legitimi, de nou se confirmă în drepturile boeronale. Aceste litere boeronale au fost publicate în scaunul boeronal din Făgăraș la 1 Martie 1658, apoi înaintea comisarilor recuisitori în 27 Februarie 1671, și în fine, s'a dat copie autentică lui *Andrei Urs* de Sinca la 1 Maiu 1765 despre diploma sus citată a Susanei Lorántfi, și despre incușițiunea asupra drepturilor boeronale ale familiei *Many Stoja* din 4 Novembre 1633. 20 patrifamilii.

3. *Sinkai de Sinca*. Acésta familie boeronală e identică cu familia Strîmbu de Sinca și Vaad, despre care am tractat pe larg la comuna Vad (a se vedé acolo).

4. *Oltean de Sinca*, familie ce există și astăzi, circa 10 patrifamilii, al cărei un predecesor Oltean de Sinca ocură la anul 1511 ca asesor scaunului boeresc din Făgăraș (vezi la Sandor de Vist).

5. Întră familiile imigrate în Sinca în urma militarisării din anul 1762 se află și familia Ratz, Vulcan etc. ce există până în prezent.

d) *In Sinca-nouă*, 286 case, 1525 locuitori.

În urma militarisării comunei Sinca-vechiă și trecerii locuitorilor la confesiunea gr. cat. unită, mulți cari n'au voit să se supună la aceasta, au emigrat, și parte mare din ei s'au așezat în pădurile cele întinse spre sud, făcându-și case pe lângă o mănăstire ce se afla acolo întră părul Strimba și întră Sercăi, unde riul Șercaei se bifurcă spre Holbac și Poiana-Mărului. Aceste păduri fiind fiscale, locuitorii noiei comune au devenit supuși fiscali și familiile boerești emigrate aci s'au numărat întră boerii căzuți, întră cari figurază familiile: *Popa, Flucus, Chiujdeia, Urs, Stoia, Bulea*, etc.

e) *In comuna Holbac* cu 141 case, 741 locuitori. Locuitorii cari s'au așezat aci se ocupă cu prăsirea vi-

telor și cu cărbunii de lemn și de p^étră.

Se află aci și o baie de argint și plumb, acum părăsită.

f) *Poiana-M^érului*, cu 248 case și 1515 locuitori, încă a fost fiscală, până ce f^u donată principelui C. Brâncovan, Vodă al Valachiei, când la anul 1695 a fost investit prin Leopold I cu titlul de principe ereditar al imperiului germano-roman. Ultimul deficient în linia bărbătească principele George Brâncovan la anul 1823 a dăruit ac^éstă moșie dimpreună cu Sâmbăta-de-sus bisericei grecești din Brașov. Când a fost C. Brâncovan întrodus în domeniul Poenei-M^érului, a trimis pentru administrarea acestei moșii un Polcovnic cu numele *Enescu*, ai cărui urmași și astăzi sunt răspândiți prin Bran etc., ca posesori ai munților B^étrâna și Colții Ialomitei.

g) *In Șercăița*, cu 225 case și 1159 locuitori.

Tradițiunea păstrată în comuna Șercăița spune, că în urma colonișării satului Șercaia prin Sași, Românii de acolo au fost nevoiți a se retrage spre munte pe afluentul văii Șercaia numit Șercaia-mică sau valea

Șercăiței, până la locul unei mănăstiri, unde au fundat satul Șercăița — întră Ohaba și Bucium. Acolo dăm de urma celui din urmă boer local *Cârstea Căcăréză*, care ne mai având descendenți bărbătești, ci numai o fată cu numele *Vespea*, a adoptat în boeronatul seu pe *Popa Barbat* fiul boerului din Drăguș *Popa Simion Barbat*, de ginere, spre care scop s'a înfățișat înaintea scaunului boeresc din Făgăraș, ținut în feria tertia post dominicam *Reminiscere* anul 1584 sub presidiul căpitanului suprem *Cosma Horvath-Petryevicz*, asistat de boerii jurăți: *Stoica de Vad*, *Vladimir de A.-Ucea*, *Stoica Balya de Copacel*, *Dobrin de Voila*, *Ilia de Sinca*, *Marcul de A.-Vist*, *Nagu de Grid*, *Barb de Sarata*, *Sinca de Sesciori*, *Halmagy de Scorei*, *Many Pencs de A.-Venitze* și *Serban de Bessenbach*, apoi de comiții cercului de sus *Petrascu al Balli de Nagy-Berivoi* și *Stefan Nagy de F.-Comana*, ear' ai cercului de jos *Comsa Sirbul de Ludisor* și *Streza de Besimbak*, unde s'a confirmat această adopțiune. Un descendent al acestei familii *Ionask Boir Serkeiczey* de Fogaras pentru eroismul repurtat în răsboiul contra Turcilor și a tumultului *Rakoczian* a câștigat pentru sine și pentru

frații sei Andreiu, Ioan și Barbat diploma de nobilitate de la Leopold I cu data din Viena la 30 Martie 1665 pe lângă următoarele insemne nobilitare: pe scut militar de colóre celestină se vede un bărbat îmbrăcat în roșu, cu cisme galbine și pălăria négră, călare pe un cal alb, ținând în drépta sabia infiptă într'un cap de turc.

Cu tóte acestea fiscul provocând pe familia Barbat la judecată produțională, după multe inquisițiuni din anul 1722 și 1758, în fine cu sentința forului suprem produțional adusă în 25 Februarie 1783 se declară familia Barbat de nobila quo ad personam, ear' în privința moșiei lor de supuși impositelor fiscale, din cauză, că adopțiunea ei în boeronatul lui Christea Căcăréză n'a fost confirmată după tóte formele.

Se observă că preoții din Șercăița — de când se știe până în ziua de astăzi — au fost tot din familia Barbat. 10 patrifamilii.

Se mai găsește încă o familie de boeri căduți în Șercăița cu numele *Idomir*, póte o ramură a boerilor de acolo, și se știe, că munții fiscalisați *Czaga* și *Nemaja* s'au ținut de boeronatul Șercăiței.

V. Boerii din valea Mândra.

Intră râurile Șercaia și Sebeș ce curg de la vârfurile munților, întrecede râulețul Mândrei, pe care se înșiră satele Mândra și Toderița, în care aflăm grupa următorilor boeri :

a) *In Mândra*, cu 230 case, 1056 locuitori :

1. *Micu și Stoia alias Sztojka Szakács de Mundra* cu 30 patrifamilii.

Mircea Vodă domn stăpânitor al întregii țeri muntenești până la Dunăre și peste munți, al țerei Făgărașului până la Olt etc. cu chirovul seu din 20 Iuli anno *a creatore Mundi* 6903 (a. C. 1400) a donat pe boerii sei Micu și Stoia cu jumătate din satul Mândra dimpreună cu toate accidentele și drepturile boeronale, fiind de față și unii boeri de divan, precum : 1. *Vlad*, 2. *Ivan*, 3. *Nelka*, 4. *Luca*, 5. *Stănilă*, 6. *Marin*, 7. *Costea*, 8. *Bratul*, 9. *Buda*, 10. *Bălău Logofăt*. Originalul nu l'am găsit la familie, ci numai o traducere simplă în limba magiară, ce o reproducem și noi.

Boeronatul acesta a fost recunoscut și prin diploma lui M. Apafi din anul 1663 dată lui Szakács alias Stoica de Mundra.

2. *Taflan* alias *Dragomir de Mundra*. Familia acésta fôrte numérosă, cu vre-o 70 patrifamilii. Are o colecțiune însemnată de documente, dintră cari noi aci reproducem următórele:

Literile confirmaționale de la *Balthazár Báthori de Somlyó, Comes, Haeres et Dominus terrae Fogaras* din Făgăraș 20 Iulie 1590, prin care se confirmă actul judiciar dat de *Cosma Petrichevich-Horvath*, prefectul castrului Făgăraș asistat de 12 boeri jurați, anume: *Stoica de Vaad, Dobrin de Voila, Ilie de Sinca, Marcul de A. Vist, Nagoi de Grid, Serban de Bessembak, Stan Ispan de Copacel, Comsa Serbul de Ludisor, Man Pencs de Venicze, Radu Bica de N. Vaidafalva și Barbu Nancs de Lucza*, — lui Opra Dragomir de Mundra în privința adopțiunii lui Toma Boeriul de Reche la dreptul de móră ce se află pe boeronatul seu de Mundră.

Mai departe un document de la *Mihaiu Vodă, Domn a tot pământul țerei românești, al Ardealului și al Moldovei, feciorul Marelui și Preabunului Iw Petrascu Voivod* etc. din Alba-Iulia 15 Iulie 1600, în puterea căruia se decide cauza procesuală întră *Dragomir și fiii sei Opra, Bucur și Aldea*,

și de altă parte *Stoica, Milea și Bera* pentru participarea la a șesa parte din boeronatul Mândrei, ce se adjudecă lui Dragomir și fiilor sei, fiind de față următorii boeri de sfat: *Teodosie Marele Logofet, Stoica Mare Postelnic, Bârsan M. Vistier, Ienea M. Comis, Leca M. Postelnic, Carcalof Logofet.* Mai are familia acésta și un transumpt de la capitlul Albense cu data *feria quarta proxima post dominicam duodecimam Trinitatis anno 1761* ce cuprinde deducțiunea genealogică a familiei *Taflan de la Oprea Dragomir*, cum și sentința tribunalului boeresc ținut *feria tertia ante ascensionem domini* (1527) sub presidiul castelanilor din Făgăraș *Laurentiu și Nicolae Thomory* asistat de 12 boeri jurați, în privința unei a șesa parte din boeronatul Mândra, ce o a fost perdut boerul *Ztreza de Mundra* pentru infidelitate, și a fost devenit în stăpânirea guvernatorului Ardealului Ioan Bornemisza, ear' cu învoirea acestuia căpitanul suprem Paul Thomory (pe care sus numiții Laurentiu și Nicolae Thomori îl numesc frațele și predecesorul lor, de unde se vede că unii pe acestia din greșală îi scriu Gomory) asistat de 12 boeri, a nume : *Aldea Bica de Voivodeni, Stan-*

csu de Zkorei, Stoica Lugor de Voila, Salamon de Veneczia, Nago de Berivoy, Dragomir de Herszény, Stancsu de Arpas, Sandor și Stanislau de Recse, Stan de Sinka, Comsa de Mundra și Petru de Voivodeni, cu sentința adusă în Făgăraș *feria tertia ante festum beati Bonifaciu Papae* a. 1520 o a fost restituit lui Dragomir de Mundra și fraților acestuia; în fine o inquisițiune din anul 1730 pentru constatarea drepturilor boerone ale familiilor *Taflan, Cocan, Kecsorilă, Szakács și Dan boeri de Mundra*, făcută la mandatul lui Carol VI din 1 Decembre 1730.

3. *Cocan alias Mundray Literati de Mundra*, 30 patrifamilii.

Cu diploma din Făgăraș la 24 April 1654 Susana Lorántfi văduva lui G. Rákoczi ca Dómnă a Făgărașului întărește pe *Ioan Mundray de Mundra*, secretariu al principelui Moldovei George Stefan Vodă, din nou în numărul și ceta boerilor nobili de Făgăraș, ear' George Rákoczi II cu diploma sa din Alba-Iulia 26 Februarie 1656 ridică pe Ioan Literati Mundray secretariu și interpretul de limba magiară pe lângă principele Moldaviei George Stefan, cum și pe frații sei Demetriu și Ladislau de Mundra în statul nobililor, conferin-

du-i următoarele insemne de nobilitate: pe scut militar de colóre celestină se vede pe partea inferiără o rîpă înaltă cu o cunună de laur de-asupra, prin care trece o mână ținînd calamul de scris. Fiind-că după obiceiul locului și în Moldova ori-ce scriitoriu se numia Logofăt și se titula Cocóne, așa din Mundreanul nostru a eșit conumele Literati (logofăt) și Cocan (cocon)

Cu altă ocasiune acéstă familie a căpătat diplomă de nobilitate și de la Leopold I cu data din Viena 20 Decembre 1658, conferită lui Ioan Mundry și fraților sei Demetriu și Ladislau Mundry pe lângă următoarele armale: pe scut militar de colóre celestină se vede pe un câmp verde un porumb alb cu cruce în gură, ear' din diadema de-asupra ese un braț în mânecă roșie, ținînd sabia scósă.

4. *Dan de Mundra*, 25 patrifamilii, cu diplomă de la Ferdinand I de anul 1560 dată lui Opra, Ioan și Bucur Dan de Mundra.

După cum se vede din inquisițiunea mai sus citată din anul 1730, familiile mai sus amintite *Micu, Stoia, Szakács, Taflan, Dragomir, Bera, Mundry, Literati, Cocan, Dan* etc. s'au

împărțit în boeronatul Mundrei din timpuri mai vechi de cât documentele lor.

b) *In Toderița*, 165 case și 544 locuitori.

Satul Toderița e situat la sorgintea văiei Mândra, ca un fel de fost cotun al satului Mândra, acum e comună de-sine-stătătoare, unde se află o curte fiscală, pe lângă care găsim vre-o trei familii privilegiate, ce s'au așezat aci parte ca preoți boeri veniți din alte părți, parte ca îngrijitori ai curții fiscale. Dintră toți acestia dăm următorii:

1. *Gramă* alias *Popa Ionasc*, cu 20 patrifamilii și cu litere privilegiate de la Ana Bornemisza din anii 1669 și 1681.

2. *Mizza de F.-Comana*, cu 19 patrifamilii, venit în Toderița ca preot, având de la Ana Bornemisza litere boeronale din 4 Iulie 1666.

3. *Fofeldea (Felföldi)*, 3 patrifamilii, cu diplomă de la Gavriil Bethlen, din Făgăraș în 22 Decembrie 1627.

VI. Boerii pe valea Sebeșului.

Pe valea Mărginenilor și a Sebeșului ce curge din vârful Carpaților și trece spre Nord prin satele

Mărgineni, Sebeș, Hêrseni, Illeni și Rîușor până în Olt, aflăm următoarele familii boerești:

a) Satul *Mărgineni*, cu 174 case și 922 locuitori, situat pe malul drept al râului Sebeș, unde se găsesc și urmele unei mănăstiri, a fost militarizat la anul 1762 așezându-se aci compania a X-a a regimentului prim de graniță românesc; — aci se află următoarele familii boerești și nobile:

1. *Tatul de Mărgineni*, a căpătat chrisov de la *Vlad Vodă, Domn și stăpânitor a tótă țera românească și a plaiurilor și Duce de Amlaș și Făgăraș* cu data din Têrgoviște în 18 Iulie anul 6945 (1437), prin care dăruiește lui Stanciul *Tatul* și fiilor sei *Ursul* și *Radul*, apoi lui Stan al lui *Bera* și lui *Godea* satul *Mărgineni* cu tóte drepturile privilegiate, martori fiind ai chrisovului jupân *Voicul*, jup. *Tudor*, jup. *Nanul*, jup. *Stan*, jup. *Radu Borcea*, jup. *Nan Pascal*, jup. *Dimitrie Spătar*, jup. *Stoica postelnic*, jup. *Simion stolnic*, *Miclea paharnic*, *Badea comis*, *Stefan Logofăt*.

Originalul acestui chrisov — se zice că — a ars cu casa lui Dănilă Tempea în anul 1846, ear' la familie s'au găsit numai două traduceri, una din slovenie în limba românească

la București în 14 Octobrie 1752 și alta de pe românia în cea unghurească la 1 Iulie 1758 prin Mihail Bethlen și Grigorie Enyedi asesori din Făgăraș, cari constată autenticitatea traducerei cu propriile lor subscrieri oficiale. Familia Tatul s'a rămurit în familiile ce urmază:

2. *Neagoi și Urs de Margina*, 14 patrifamilii. Cu ocaziunea lustrului ținut spre re-viziunea drepturilor boeronale Susana Lorántfi văduva lui G. Rákoczi și Dómnă a Făgărașului, cu diploma dată din Făgăraș 26 Maiu 1658 confirmă pe Niculau *Nyagoi* și de *Stan Ursz*, și pe fiii lui *Nyagoe*, a nume *Alexandru*, *Lupul*, *Sorban*, *Radul*, *Coman*, *Nicolae*, apoi *Radul*, *Caspar* și *Vaszilie Nyagoi*, cum și pe *Nicolae Ursz* în a patra parte a boeronatului lor din Margine, după cum au dovedit ei cu scrisori, că li-se cuvine. Familia Urs mai are litere boeronale și de la Balthazar Báthori din anul 1557. Din familia acésta se trage eroul de la Lissa, colonelul baron Urs.

3. *Komșa et Raduly de Margina*, 45 patrifamilii, cu litere de nova donațiune de la G. Báthori din anul 1610, și confirmațiune de la Susana Lorántfi din anul 1652, ce se

află la familia consângeană *Grancea* de Mărgineni.

4. *Popa de Mărgineni*, 17 patri-familii, cu diploma lui M. Apafi din Făgăraș 27 Martie 1696, dată lui Stan Popa; acesta se confirmă în vechiul drept la o terțialitate a boeronatului seu cu îndreptățirea de móră și a munților *Czigan* și *Klabucset*; a impetrat și armale de la Maria Terezia în anul 1742 cu următoarele insemne: Pe scut militar sunt două câmpuri, în cel roșu se vede un leu cu lance, în cel vênăt un pocal cu cruce, ear' de-asupra ese din diademă o mână cu sabia infiptă într'un cap de turc. Are și inquisițiuni genealogice din 1730, 1792 și 1793.

5. *Fulicea, Zudele și Tempea boeri de Margina*, 17 patri-familii, cu diploma de la Susana Lorántfi din anul 1651 dată lui Alexandru *Boer alias Zsudele*, și fiilor Alexandru și Comșa, cum și lui *Boer Fulicsa*, adoptat în moșia boeronală a lui *Tempea de Margina*; are și de la M. Apafi diplomă din anul 1694 dată lui Alexandru *Fulicsa*, cum și deducțiunile genealogice din anii 1694, 1734, 1771 și 1793.

6. *Boer de Margina*, 18 patri-familii, cu diploma de la M. Apafi din

anul 1668 dată lui Nicolae Boer, prin care se confirmă în vechiul seu boeronat.

7. *Pandrea alias Boer de Margina*, numără la 45 patrifamilii, cu diploma de la Ana Bornemisza, din Alba-Iulia 17 Iunie 1664, prin care *Sandru Pandrea* cu nepoții sei *Stanciul* și *Stoica* se confirmă în o terțialitate a boeronatului lor, și cu armale de la M. Apafi din anul 1668 având pe scut militar de colóre ceruleă un călăreț pe cal sur, cu sabia scósă. Are și inquisițiunea genealogică din anul 1792 și sentința din anul 1797 prin care se declară de nobili adevărați

8. *Bak de Mărgineni*, cu 10 patrifamilii, are diplomă de la G. Bethlen din anul 1617 prin care se confirmă de boer.

9. *Grancea de Mărgineni*, cu 12 patrifamilii, are diplome de la Gavrili Báthori din anul 1610 și de la Susana Lorántfi din anul 1652, prin cari se confirmă în drepturile lor boeronale.

10. *Suvaila de Mărgineni*, 5 patrifamilii, cu documentele sub producțiune la tabla regéscă.

11. *Stanutz alias Smdru și Sândruc de Margina*, cu 10 patrifamilii,

cu diploma de la Leopold I din anul 1702, genealogia din anul 1792 și sentință tabulară din anul 1793. prin care sunt declarați de nobili adevărați.

12. *Pap de Margina*, cu diploma de la M. Apafi din anul 1689, au inquisițiune genealogică din anul 1730 și sentință din anul 1772, prin care se recunosc de nobili indubitabili (v. *Popa*). Familiile boerești ce mai ocură în Mărgineni, precum: *Bagi, Sandru, Timar* etc. sunt numai polecrituri de la cei mai sus arătați.

b) *In Bucium*, 138 case și 555 locuitori, comună militarizată la anul 1762, vecină cu Mărginenii spre ost, în care aflăm următorii boeri:

1. *Dobrin de Bucsum*, 10 patri-familii, a căpătat de la Balthazar *Báthori de Somlyo, Comes, Haeres, Dominusque terrae Fogaras* litere confirmaționale din Fágăraș în 7 August 1593, întărite tot în anul acesta și de Sigismund *Báthori* principele Ardealului, prin care boerii Dobrin de Buchum se confirmă în jumătatea unei cuarte din boeronatul Mărginenilor, demandându-se provisorului castelan Francisc Literati, și celor 12 boeri de scaunul judiciar, a nume: *Opra Aldule de Voila, Man Kabucz de*

Kis-Vajdafalva, Radul Bika de Nagy-Vajdafalva, Serban de Besimbak, Neagoe de Alsó-Vist, Radul Vazul de A. Arpás, Sztán Ispan de Kopacsel, Man Pench de A.-Venitze, Petrascu de N.-Berivoy, — de Bagolyfalva, Nagy de F.-Comana, Ztoikine de Vaad, se întroducă pe Dobrin de Buchum în porțiunea sa boeronală de Mărgineni. Are și deducțiunea genealogică din anul 1758.

2. *Radocsa de Bucsum, 10 patri-familii. Cu diplomă de la Susana Lorántfi din Făgăraș 20 Februarie 1651, prin care Radul Radocsa și fiii sei Salamon, Algie și Raduly jun., apoi frații sei Ionask și Sztoika asemenea Radocsa de Bucsum se confirmă în vechiul lor drept boeronal. Au și documente genealogice din anii 1731 și 1773.*

3. *Moga de Bucsum, cu 15 patri-familii. Familia acésta boeronală din Bucium a produs înaintea comisiei spre cercetarea boerilor grănițeri din anul 1843 diploma de confirmare în boeronatul lor de la Ana Borne-misza din anul 1667. O parte locu-este în Veneția-superióră.*

4. In fine se observă, că familia *Stanislav de Recea* și consortii ei produc literele confirmătore ale Anei Nadasdi din anul 1556, prin care scaunul

boeresc din Făgăraș recunoște posesiunea lor aliquotă din Bucsum. A se vedé la Recea.

c) *In Sebeș*, cu 144 case și 863 locuitori, comună vecină cu Mărginenii spre vest, asemenea militarisată la anul 1762, aflăm următoarele familii boerești:

1. *Dimboi alias Szavu de Sebeș*, 10 patrifamilii, cu diploma de la G. Bethlen din anul 1628, și de la G. Rákoczi din anul 1635, apoi genealogia din anul 1793, ce le-a produs Onea Dimboi la comisiunea spre cercetarea grănicerilor boeri, din anul 1843.

2. *Roman de Sebes*, 10 patrifamilii, cu diplome de la G. Rákoczi din anii 1631 și 1635, ce le a presintat Szavu Roman de Sebes de odată cu Dimboi, amintitei comisiuni din anul 1843.

Cazaculy de Sebes, vine între timarii din Făgăraș, privilegiați prin G. Rákoczi în 1630.

b) *In Herszeni*, cu 143 case și 740 locuitori, comună parte militarisată, parte civilă, aflăm următorii boeri:

1. *Herszéni de Herszény*, familie parte magiarisată și emigrată, parte locuitori români din Herszéni, vre-o 20 patrifamilii, dintre cari unii și

preoți români. Familia a scos un transumpt din M.-Vásárhely 21 Ianuarie 1845, din care reese, că fiind improcesuată din partea fiscului pentru posesiunile ei din Bucium și Copacel, spre apărarea sa a produs înaintea forului producțional, următoarele documente:

Un transumpt tabular despre actul dietei din Alba-Iulia din anul 1291, prin care se recunoște posesiunea lui Ugrin peste Făgăraș și Sâmbăta.

Transumpt capitular albense, ce cuprinde diploma Annei Nádasdi din anul 1556 despre nova donațiune peste posesiunea Bucium.

Literele principelui G. Bethlen date cu ocasiunea armilustrului din anul 1620, prin care familia se confirmă în drepturile ei de imunitate.

Literele de la G. Rákoczi din anul 1633, prin cari familia Herszényi se confirmă în posesiunea acuisitelor din Copacel.

În fine recuisiționalele datate din anii 1711 și 1712 privitoare la acuisițiunile din Copacel.

Pe basa acestora familia Herszényi, represintată prin George, Matheiu și Samuil Herzényi, se absolvă de pretențiunile fiscului.

2. *Barszan de Herszény*, cu 5 patri-familii.

Many și *Marcul*, fiii reposatului Barszan boeriu de Herszény, au căpătat în tovărășie cu composesorii Stanislau de Recse și cu succesorii lui Aldea, Ioan și Zsudetzul de Rușor în privința posesiunilor din *Recea* și *Luta* cu munții *Scărișóra* și *Plesea*, cum și a posesiunilor din *Rușor* și *Bucium*: diploma de la Anna Nádasdi din Făgăraș anul 1556. — A se vedea la *Recea*.

3. *Rinea alias Rhénye de Herszény*, 15 patrifamilii, cu diplome boerona-le înalte de la G. Rákoczi din anul 1635 și de la Susana Lorántfi din anul 1652, apoi cu o instrucțiune producțională din anul 1793. O parte s'a așezat în Bucovina.

4. *Lia alias Liany de Herszény*, 5 patrifamilii, asemenea cu diplomă nouă boeronală de la Susana Lorántfi din anul 1552.

5. *Zsudele de Herszény*, 15 patri-familii, cu diploma de la Susana Lorántfi din anul 1651, de care se țin și alți membri ai familiei, cari au adoptat connume separate, precum sunt: *Fetu*, *Man*, *Nesz*, *Oprea* etc. de *Herszény*.

e) *In Copăcel*, cu 214 case și 1233 locuitori.

Afară de familia *Herszény*, care — după cum am arătat la satul Hêrseni — ocupase o parte din posesiunile boeronale din Copăcel, mai găsim aci următoarele familii boerești :

1. *Boér alias Grecu de Kapocsel*, cu 7 patrifamilii, cari au produs înaintea comisiunei din anul 1843 diplomele lor boeronale câștigate de la Ana Bornemisza din anul 1667 și de la M. Apafi din a. 1674, prin cari se confirmă în vechile lor posesiuni.

2. *Sztreza alias Taxa de Kapocsel*, cu 14 patrifamilii, au un transumpt capitular din anul 1802 ce cuprinde diplomele de la Stefan Bethlen (1630) și de la Maria Christierna (1598), apoi inquisițiune genealogică și sentința producțională din anul 1726 prin care li-se recunoște îndreptățirea la o terțialitate din posesiunile boerești din Copăcel.

3. *Komsutz alias Sztreza de Kapocsel* cu 9 patrifamilii, cu armale de la M. Apafi (1668) și inquisițiune genealogică din anul 1792 prin care se dovedește că au avut diplomă de nova donațiune de la G. Bethlen (1628) și că au cumpărat și moștile lui Nagy la anul 1768.

4. *Komsa de Kupocel*, 8 patrifamilii. Produce un transumpt capitular din anul 1842 ce cuprinde sentința scaunului boeresc presidat de căpitanul suprem Paul Thomori, prin care se confirmă în posesiunea sa.

Boerii: *Balya, Beca, Ispan, Iuga, Man, Radul, Serbanutz, Stan* etc. de Copacel sunt ramuri polecrite de la cei de sus.

f) *In satul Illeni*, cu 214 case și 978 locuitori.

1. *Cornea de Illeni*, 41 patrifamilii, cu diploma de nova donațiune de la G. Bethlen din Alba-Iulia 20 April 1628 peste două cuarte a posesiunilor avitice și două cuarte acuisite, de ei se ține și *Barb, Dragomir, Coman, Manoilă, Many, Korsate* de Illeni.

2. *Matei de Illeni*, 15 patrifamilii, cu litere boeronale noue de la Ana Bornemisza din anul 1669.

3. *Millea de Illeni*, 30 patrifamilii, cu diplomă nouă de la G. Báthori din anul 1608.

4. *Piru alias Pârveu de Illeni*, 28 patrifamilii, cu diplomă nouă de la Ana Bornemisza din anul 1669.

g) *In satul Rîușor*, cu 122 case și 580 locuitori.

1. *Aldea, Ivan și Zsudetzul de Russor*. Succesorii acestora, anume: *Coman, Vassul și Bârszan* fiii răposatului *Aldya*, apoi *Gallie, Sztoika, Fracila, Michaila* și *Coman* ai lui *Ivan*, precum și *Sztojan* și *Burszan* ai lui *Komanics*, nepoții lui *Coman Zsudetzul*, dimpreună cu composesorii din *Recea* și *Herszeni*, ardându-li-se documentele cu ocasiunea focului celui mare din *Făgăraș* înainte cu 31 de ani (1526), s'au înfățișat înaintea tribunalului boeronal presidat de *Anna Nádasdi* în anul 1556, care le estradă diplomă despre composesiunile lor din *Recea, Herszeni* și *Riușor*, în proporțiunea ce se va specifica la *Recea*. — Numără vre-o 20 patrifamilii.

2. *Boér de Russor*, 8 patrifamilii, această familie produce diplomă nouă boeronală de la *Susana Lorántfi* din anul 1657, și armale de la *M. Apafi* din anul 1677 cu insemnele: pe scut militar albastru se vede pe câmp verde o flóre violetă.

3. *Popa de Riușor*, 11 patrifamilii, cu diploma de nobilitate de la *Carol VI* din anul 1718, cu armale: pe scut ceruleu se vede o mână ținând o flóre; mai are și genealogie din anii 1771 și 1772.

VII. Boerii din regiunea văilor Berivoesti și Recea.

Aceste riuri curg din vârful Carpaților până în Olt, având și alți afluenți, în a căror regiune cad următoarele sate:

a) *Satul Dejani*, cu 137 case și 729 locuitori.

Acest sat e cel mai aproape de munți pe valea Recea, fost militarizat cu o aripă a regimentului de husari grănițeri. Ací se află următoarele familii boerești.

1. *Mailat de Dezsani*, 20 patri-familii. Familia acésta a căpétat chrisov de la *Vlad-Vodă, Domn și stăpânitor a tótă Valachia cu Dacia Ardealului până de câtră munte, a nume de la Amlaș și Făgăraș*, datat din Têrgoviște în ziua sfântului George 6960 (1452), ce s'a conferit boeriului *Stanciu Mailat de Dezsani*, și fraților săi *Oprea și Dragomir* și următorilor sei, cu a treia parte a hotarului și cu munții *Presaca, Izvoru și Zerna*, de față fiind următorii martori: *Man Udriste*, de 70 ani, *Todor Stanciului*, de 87 ani, *Pahulca Stan vistiernic*, de 99 ani, *Neagoe Stan stolnic*, de 86 ani, *Duca Vornicul*, de 97 ani, *Ioan Manea Comisul*, de 101 ani, *Ioan Bucur Spătarul*,

de 110 ani, *Duca Sutil vornicul*, de 79 ani, *Mihai Don secretariul*, de 100 ani, *Dumitru Bucur Spatar*, de 89 ani, *Stoian Negreș stolnic*, de 99 ani, *Coson Sahalod vornic*, de 103 ani și *Oprea Sorischi vistier*, 109 ani. Subscris *Iw Vlad-Voivod Pahulea Stupici vistierul*.

Datele acestea le-am luat după o traducere în limba română a chrisovului, despre al cărui original se zice că s'ar afla la un membru al familiei, dar' eu nu l'am văzut.

Cu ocasiunea cercetării din anul 1843 prin comisiunea mixtă civilă și militară spre constatarea familiilor boeresti din granița militară, familia Mailat din Dejani a prezentat diploma donațională de la Ana Nádasdi din anul 1556, dată lui *Oprea Mailat*, apoi sentința scaunului boeronal ținută sub presidiul prefectului *Kozma Horvath* la anul 1579, cum și genealogia din anul 1714, și în fine sentința tabulară din anul 1796 prin care Munții Presaca și Izvoru se adjudecă familiei Mailat de Duzani.

2. *Kaplea de Dezsani*, cu 11 patri-familii, și

3. *Stelitză de Dezsán*, asistent la scaunul boeresc din anul 1527 în cauza lui Ciurila de Grid.

b) *Recea.*

Astăzi despărțită în două comune prin râul Recea, în dreapta în Vaida-Récse (Recea-voivodală) cu 161 case și 829 locuitori, ear' în stânga Teleki-Récse (Recea-Telekiană), cu 132 case și 731 locuitori.

În Recea-voivodală — militarizată, se afla stațiunea batalionului II a regimentului de graniță român I cu un major în frunte, sub care stăteau companiile 7—12.

Intră boerii ce 'i aflăm în ambele Rece însemnăm pe următorii:

1. *Stanislau de Recse*, 44 patri-familii. În diploma Anei de Nádasdi văduva lui Stefan Mailat ca domnă a Făgărașului, dată din Făgăraș, *feria tertia proxima post festum Beatorum Viti et Modesti martyrium anno D. 1556*, ținându-se în *feria tertia proxima ante festum sacrae Pentecostes* (1556) scaun judiciar cu 12 boeri jurați, a nume: *Koman Salamon et Monut* (Monea?) *de Alsó-Venicze*, *Lupul de Persan*, *Algye de Ohaba*, *Algya de Recse*, *Kristian de Bagolyfalva* (Draguș), *Bukur de Netotul*, *Many de Felső-Vist*, *Algya Vozul de Alsó-Arpaș*, *Sandor de Alsó Vist*, *Stoica de Besimbak*, și *Algye de Voyla*, — s'au înfățișat înaintea lor *Popa Sztan*, *Popa Algye*, și *Raduly*, fiii răposatului *Szta-*

nislav Boerului de *Recse* și *Barszan* și *Koman* fiii răposatului *Komse Sztanislav*, nepoți adevărați ai sus numitului *Sztanislav* de *Recse*; apoi *Many* și *Markul* fiii răposatului *Bârszan* boer de *Herszény*; mai departe *Koman*, *Vaszul* și *Barszan* fii ai răposatului *Algya* boer de *Russor*, apoi *Gallie*, *Sztoika*, *Frațila*, *Michaila* și *Koman* fiii răposatului *Ivan* boer de același *Russor*; cum și *Sztojan* și *Burszan* fiii răposatului *Komanics*, moșul lui *Koman* *Sudetzul* de prezisa *Russor*, — au spus că ei stăpânind jumătate din posesiunile boeronaie din *Recea* cu prediul *Lucza* și cu munții *Szkarisora* și *Plasse*, cum și jumătate din *Russor* și *Bucsum* din cele mai vechi timpuri, — documentele lor despre aceste posesiuni înainte de asta cu 31 de ani (1525) cu ocaziunea focului celui mare din *Făgăraș* au ars, și se rîgă a li-se da document judiciar, ceea-ce s'a și făcut. Acest act l'a confirmat în formă de nova donațiune și *Mihail Apafi* cu diploma dată din curia de la *Porumbak* la 16 Iunie 1689 lui *Popa Sorban*, *Popa Rad* și *Popa Sztan*.

2. *Rechiey de Recse*, 22 patrifamilii, cu diplomă boeronală de la *G. Báthori* din *Alba-Iulia* 14 Martie 1609.

conferită lui Ioan Rechiey de Recse familiarul lui Michail Macskási, căpitan suprem al Făgăraşului. Din această familie s'a ridicat unul până la general și ministru în anul 1848, a murit 1852.

3. *Achim de Rétse alias Retsanu*, cu 15 patrifamilii, cu diplomă nobilitară de la M. Apafi din Radnoth 17 Iulie 1668, ce s'a fost conferit lui Salamon și fratelui său Ladislau Retsei alias Achim de Retse cu următoarele armale: pe scut de colóre celestină se vede un leu cu gura căscată și limba scósă, stând în dóue picioare și ținând în laba dreptă sabia, ear' în cea stângă o corónă.

4. *Popa, Boer, Poparad, Gramoi, Ursz și Trombitas de V.-Recse*, numără cu toții aprópe 50 patrifamilii cu diplomă de la M. Apafi din 17 Iulie 1668, prin care se ridică la statul de nobili cu armalele ce arată pe scut militar de colóre ceruleă un cap de ture în paloș.

5. *Apathy de Teleki-Recea*, 3 patrifamiii, dintră cari Apathi Péter în Wallendorf.

6. *Bobes de Teleki-Recea*, 2 patrifamilii, cu confirmaționale de la Petrichevich - Horwath, presidentul tribunalului boeresc din anul 1560.

7. *Gramma și Popa de V.-Recse*, 7 patrifamilii, cu diplomă boeronală de la M. Apafi din 17 Iulie 1668 și armale din 16 Iunie 1689: pe scut albastru corónă cu cruce peste care se vede sórele și luna.

8. *Szakács alias Popa de Teleki-Recse*, 2 patrifamilii, cu diploma de la G. Bethlen din 13 Iulie 1619.

9. *Boér de T.-Recse*, 19 patrifamilii cu diplomă de la G. Bethlen din anul 1618.

10. *Pestesy alias Galcz, Leblek de V.-Recse*, 2 patrifamilii, cu diplomă de la M. Apafi din Alba-Iulia 2 Iunie 1676.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
c) *In Berivoi*. Comună despărțită în două prin râul Berivoilor, unde a existat și o mănăstire, — pe rîpa dreptă *Berivoiul-mare* cu 103 case și 547 locuitori, ear' pe rîpa stîngă *Berivoiul-mic* cu 129 case și 694 locuitori, în cari se află următoarele familii boerești.

1. *Boér de Nagy-Berivoy* 5 patrifamilii. Cu diploma lui G. Rákoczi din 14 Iulie 1656 se ridică Stefan Boer și fiul său Szokol din statul boeronal în cel nobilitar cu armalele: pe scut ceruleu se vede un călăreț pe cal sur cu sabia în mînă. Predicatul de Nagy-Berivoy îl pòrtă și

familia magiarisată Boér, carea cu ocasiunea militarisării satului Berivoi a căpătat în schimb moșia de la Cuciulata. Se zice că trei frați Dudești de la Dudești ar fi imigrat la Făgăraș și s'ar fi așezat unul la Berivoi, altul la Scorei și al treilea la Kövesd peste Olt. Acest din urmă a fundat familia baronilor Huszár de Kövesd.

2. *Raduletz de Nagy-Berivoi*, 4 patrifamilii, are donațiune nouă de la Susana Lorántfi dată în anul 1659 lui Szinea Radulitze din Berivoiul-mare, — și genealogia din anul 1751.

3. *Szokol alias Boér de Nagy-Berivoi*, 18 patrifamilii, cu armale de la G. Rákoczi din 14 Iulie 1655 cu insemne: un călăreț pe cal sur cu sabia scósă. Samuil Socol, preot în Berivoiul-mare.

4. *Belena de K. Berivoi*, 17 patrifamilii, cu diplomă de la G. Bethlen din anul 1616 și genealogia din anul 1792.

5. *Rades de Kis-Berivoi*, 20 patrifamilii, cu diplomă de la M. Apafi din Ebesfalva 4 Februarie 1680 și sentință tabulară din anul 1793, prin care sunt recunoscuți de nobili adevărați.

6. *Szilágyi de K.-Berivoi*, 9 patri-familii.

7. *Brevoi de Kis-Berivoy*, 2 patri-familii, se confirmă în boeronatul său prin G. Bethlen la anul 1616.

d) *In Săscior*, cu 87 case și 399 locuitori, sat grănițăresc în nemijlocita apropiere de satul Sevestreni, unde aflăm următoarele familii privilegiate:

1. *Comsia, Komsa alias Mikul de Szeszcsor et Sevestreni*, cu 4 patrifamilii, au diplomă de la Catharina Brandenburgică din Făgăraș 2 Decembre 1630 și de la Ana Bornemisza din Alba Iulia 17 Iulie 1676.

2. *Czecz de Szeszcsor*, 30 patrifamilii, cu diplomă de la G. Rákoczi din anul 1632, și cu sentință tabulară prin care se recunosc de nobili adevărați. Ei au fost grănițeri equestri, din cari se trage și generalul insurgenților Czecz din Sibiiu 1848.

3. *Motok de Szeszcsor*, cu 40 patrifamilii, au diplomă de la Sig. Rákoczi din Cluj în 22 Iunie 1607 și cu altisimă sentință de la Iosif II din anul 1786, prin care se recunosc de nobili adevărați.

4. *Serbán alias Deák de Szeszcsor*, la anul 1677 presidentul scaunului

boeronal din Făgăraș. (Vezi Pozsoritai.)

e) *In Szevesztreni*, cu 67 case și 344 locuitori.

1. *Biliboca de Szevesztreni*, 5 patri-familii, are diplomă de la Susana Lorántfi din Cluj 20 Iunie 1651 și genealogie din anul 1730.

2. *Dobrin de Szevesztreni*, 5 patri-familii, cu diplomă de la G. Rákoczi din anul 1633 și de la Ana Bornemisza din Alba-Iulia 17 Iunie 1664.

3. *Hangul alias Popa de Szevesztreni*, 3 patri-familii, cu diplomă de la Balthazar Báthori din Făgăraș 27 Octobrie 1591 și de la Ana Bornemisza din Alba-Iulia 17 Iunie 1664.

4. *Vlad de Szevesztreni*, cu 2 patri-familii, are diplomă de la Ana Bornemisza din 25 April 1670

5. *Comsa de Szevesztreni*, 10 patri-familii, cu diplomă de la Catharina Brandenburgica din Făgăraș 2 Decembre 1630.

6. *Micu de Szevesztreni*, 4 patri-familii, cu diplomă de la Ana Bornemisza din 17 Iulie 1675.

7. *Csopan de Szevesztreni*, 2 patri-familii.

8. *Lazia de Szevestreni*, 8 patri-familii.

f) *In Hurezi*, cu 117 case și 533 locuitori.

1. *Ilina de Hurez*, 2 patrifamilii, cu diplomă de la A. Báthori din anul 1599, și de la Susana Lorántfi din anul 1652.

2. *Kis alias Micu*, 5 patrifamilii, la olaltă cu *Szakács de Hurez* au diplomă de la G. Rákoczi din anul 1659 și de la Ana Bornemisza din anul 1668, apoi genealogia din 1792.

3. *Lászlo de Hurez*, 4 patrifamilii, cu diplomă de la M. Apafi din 11 Ianuarie 1674.

4. *Popa alias Szaszul de Hurez*, 21 patrifamilii, cu confirmationale de la M. Apafi din 21 August 1689.

5. *Stirea sau Styra de Hurez*, 2 patrifamilii, cu diplomă de la Susana Lorántfi din 1 Februarie 1652.

6. *Bencza alias Tiritza de Hurez*, 9 patrifamilii, cuprinse în altisima rezoluțiune din 1856 ca liberi boeri.

g) *In Netot*, cu 148 case și 834 locuitori.

Leabu alias Lyabu, Lazia și Sztoika de Netot, la olaltă 65 patrifamilii, cu diplome de la Maria Christierna din 16 Iunie 1598, de la G. Bethlen din anul 1614, de la Susana Lorántfi din anul 1652, apoi cu genealogie din anul 1792 și 1843.

h) *In Iaasi*, cu 118 case și 548 locuitori.

1. *Balog de Iaasy*, 4 patrifamilii, cu diplomă de la M. Apafi dată din Făgăraș 16 Maiu 1689 având armale: pe scut ceruleu un braț ce ține un paloș infipt in capul unui turc.

2. *Bokor alias Bucur*, alias *Miklaus de Iaasy*, 6 patrifamilii, cu diplomă confirmațională de la Ana Bornemisza din Alba-Iulia 20 Maiu 1665.

3. *Gavrila de Iaasy et Braza*, 10 patrifamilii, cu diplomă de la Ana Bornemisza din Alba-Iulia 26 Maiu 1668.

4. *Opra și Radu de Iaasi*, 10 patrifamilii, cu diplomă de la Ana Bornemisza din 26 Maiu 1668.

5. *Petrask de Iassi*, 5 patrifamilii.

i) *In Ludisor*, cu 105 case și 617 locuitori.

1. *Bacsila de Ludisor*, 5 patrifamilii, cu diploma de la M. Apafi din anul 1689 având și armale: pe scut ceruleu se vede o rosă.

2. *Boér de Ludisor*, 2 patrifamilii, cu diplomă de la M. Apafi din anul 1663.

3. *Bokor alias Ganea de Ludisor*, 4 patrifamilii, cu diplomă boeronală de la Ana Bornemisza din anul

1665 și armale de la M. Apafi din anul 1663 cu însemne: pe scut ceruleu un bărbat în haine vinete, ținând în dreapta o bardă și în stânga un pește.

4. *Komsa, Comsia și Sirbu de Ludisor*, 3 patrifamilii, cu actul tribunalului boeronal din 1586 dat lui Comsia și Sirbul despre drepturile lor boeronale.

5. *Nanes de Ludisor*, 8 patrifamilii, cu diplomă de la Anna Nádasdi.

6. *Popa alias Pap de Ludisor*, 5 patrifamilii, cu diplomă de la Stefan Mailat confirmată de M. Apafi 1689.

7. *Roman de Ludisor*, 4 patrifamilii, cu diplomă de la M. Apafi din anul 1662.

8. *Trombitás de Ludisor*, 4 patrifamilii, cu diplomă de la Susana Lorántfi din anul 1654.

9. *Stroia de Ludisor*, 8 patrifamilii, cu diplomă de la Balthazar Báthori din anul 1591.

k) *In Lucza*, cu 58 case și 288 locuitori.

1. *Lutzai de Lutzai*, 4 patrifamilii, au diplomă de la G. Bethlen din 14 Februarie 1615, având însemne: pe scut ceruleu un erou îmbrăcat în fer pe cal roșu, în mâna dreaptă ținând o bardă.

2. *Brazu alias Grama alias Székely de Lutza*, 5 patrifamilii, cu diplome de la G. Rákoczi din anii 1635 și 1649, având insemne nobilitare: pe scut ceruleu un equite pe cal alb și cu sabia scósă. Cu sentința de la curte din anul 1818 sunt recunoscuți de nobili adevărați.

3. *Dregics de Lucza*, 4 patrifamilii, cu diplomă de la G. Rákoczi, din Făgăraș 14 August 1635.

4. *Literati alias Deák de Lutza*, 3 patrifamilii, cu diplomă de la M. Apafi din Cluj 2 April 1664.

5. *Petrisor alias Szabó de Lutza, Bethlen et Lugos*, cu litere de nobilitate de la G. Rákoczi din 6 Novembre 1632 date lui Petru (Petrisor) Szabo Radutz și soției sale Catarina Stanilla și fiului Martin, pe lângă următoarele insemne nobilitare: pe scut ceruleu un equite în vestminte negre pe cal alb, ținând în mâna dreaptă o ramură verde de mălin. Are și sentință tabulară din 28 Iunie 1844, prin care se recunosc de nobili adevărați.

1) *In Dridif*, 133 case și 631 locuitori.

1. *Dridifi alias Dridisian, alias Mathyas, alias Vesteanu, alias Christian de Dridif*, 7 patrifamilii, cu diplomă

de la G. Rákoczi, din Alba-Iulia 20 Iulie 1638.

2. *Barb et Streza de Dridif*, 5 patrifamilii, cu diplomă de la Andreiu Báthori din anul 1599.

3. *Chyora alias Gorun și Opris de Dridif*, 10 patrifamilii, cu donațiunile noue de la Báthori 1575, și de la M. Christierna 1598, apoi genealogie din anul 1730.

4. *Opris de Dridif*, 20 patrifamilii, cu diplomă de la A. Báthori 1599 și Ana Bornemisza 1674.

5. *Streza de Dridif*, 21 patrifamilii, cu diplome de la Sig. Báthori 1595 și de la Maria Terezia din Viena 16 Decembre 1771.

m) *In Bethlen*, cu 233 case și 1148 locuitori.

1. *Bethleni de Bethlen*, 5 patrifamilii, cari descind din Făgăraș, alias Kocsis Radul nobilizat de Catharina Brandeburgică în 10 Iulie 1631.

2. *Boita de Bethlen*, 5 patrifamilii, cu diplomă de la G. Báthori din 2 Decembre 1611.

3. *Fogarasi de Bethlen*, 3 patrifamilii, cu diplome de la G. Bethlen din anul 1622 și de la M. Apafi din anul 1682.

4. *Szabó alias Petrisor Radutz de Bethlen, Lucza et Lugos*, v. la Lucza: Petrisor.

5. *Trombitas de Bethlen*, 3 patri-familii, cu diplome de la M. Apafi din Făgăraș 1 August 1663 și 1668, deducțiuni genealogice din anul 1789 și 1793, apoi sentința tabulară din anul 1794, și de la curte din anul 1831, prin cari se recunosc de nobili adevărați.

6. *Boer de Bethlen*, 8 patrifamilii, cu armale de la M. Apafi din anul 1670 cu insemne: pe scut ceruleu o găscă clocind.

VIII. Boerii de pe văile Brezei și Sâmbetelor.

Aceste văi curg din vârful Carpaților paralel până ce dau în Olt: râul Brezei la Voila și al Sâmbetelor în apropiere la Sâmbăta de jos. Boerii din comunele revărsate de aceste riuri sunt:

a) *In Voila*, cu 177 case și 833 locuitori.

Acest sat este renumit prin documentul capitlului Albens din anul 1231, prin care se constată că terra Boje (Voila), terrae Zumbuthel (Sâmbăta), ce o cumpărase Gallus fiiul lui Vydh de Bord de la óre-care Buyul fiiul lui Stuye, a fost în stăpânirea lui Thrul fiiu al lui Choru eredită de la protopărinți *a temporibus*

jam quibus ipsa terra Blachorum terra Bulgarorum existisse fertur. Astăzi în Voila avem următoarele familii no-
bile:

1. *Serban de Voila*, 36 patrifamili-
lii. Prin diploma Anei de Nadasd,
soția lui Stefan Mailat, din anul 1543
se confirmă un act de cesiune, în
puterea căruia *Sztojka, Aldea, Comsa,*
Dobrin și Șerban, boeri din Voila, ce-
deză o șeptime a boeronatului lor
din Voila și a unui pătrar de móră,
boerilor *Radu de Lisza*, apoi lui *Coman,*
Aldea, Radul, Dobrin și Comșa de Voila.

Mai departe prin literile confir-
maționale ale lui G. Bethlen din 5
Novembre 1625 date lui *Serban Boer*
de Voila se ratifică actul de cumpă-
rare încheiat între acesta și nepóta
sa *Stanca lui Serban Dobrin* la anul
1607 în privința unui fond boe-
ronal, fiind de față următorii boe-
ri jurați: *Gaspar de Lisza* presi-
dent, *Laszku de Hurez, Radul de*
Kopacsel, Lupul, Urszul, Sandru și
Baagi de Margina, Motoc de Szescsor,
Sandrole de Vaad, Bika de Voivodeni,
Neagoe de Vist, Bacsila de Ucsa, Ber-
szan de A.-Arpas, Sandru Boer de
Vist. Mai au diplome și de la G.
Báthori din anul 1609, și de la Ana
Bornemisza din anul 1664, apoi sen-

tința tabulară din anul 1712, prin care se recunosc de nobili adevărați, — o altă sentință din 1793 asemenea pentru consângenii din Lisza.

2. *Gábor alias Woylay de Voila*, 39 patrifamilii, cu diplomă boeronală de la G. Báthori din anul 1609, și de nobilitate de la Ferdinand II din Viena 14 Iulie 1632, date lui *Gavriil Woylay* și lui *Stefan Vidy de Voila* cu insemnele: pe scut ceruleu se vede un leu ridicat în două picioare, cu coda bifurcată, apucând cu gura o lance.

3. *Dobrin de Voila*, 13 patrifamilii, cu litere ce confirmă boeronatul, de la Ana Nadasdy din anul 1543, și de la Ana Bornemisza, date lui Raduly Dobrin și Comsa Dobrin de Voila în 7 August 1668, și cu genealogie din anii 1670 și 1780.

4. *Farkas de Voila*, 2 patrifamilii, cu diplomă de la M. Apafi din anul 1662 și genealogie din anii 1732 și 1792.

5. *Moian de Voila*, 12 patrifamilii, confirmat prin actul de la Francisc I în 27 Septembrie 1827.

6. *Popa de Voila*, 9 patrifamilii, nobilizat prin Carol VI cu diplomă din Viena 7 Martie 1718 dată lui *Popa Vasilie* cu armale: pe scut de colóre

celestină se vede peste o pajiște verde un braț ținând o carte în mână.

b) *In Voivodeni (Vajdafalva)*. Un sat împărțit prin râul Breaza în două comune, în ripa dreaptă Voivodenii-mari, cu 111 case și 551 locuitori, ear' în stânga Voivodenii-mici, cu 71 case și 394 locuitori.

1. *Csungaria alias Boer de N.-Vajdafalva*, cu 4 patrifamilii.

Acéstă familie a căpëtat chrisov de la *Vlad-Vodă, Domnul țerei românești și al Plaiurilor și Duce de Omlaş și Făgăraș*, din *Tergovist* 20 Ianuarie anul 6940 (1432), prin care el donéză lui *Roman* nepot al lui *Stanciu Boer*, de moștenire satul *Voivodeni*, ear' din satele *Sascior* și din *Sâmbăta-de-sus* partea lui *Baicul* (*Voicul*) și a lui *Vlad*, și muntele *Moșiul*, ear' ca martori se înșiră: *Voicul* vornic, *Todor*, *Nan*, *Sztancsul*, *Myrcza*, *Rącz*, *Tatul*, *Pralya* și *Stancsul* honogi, *Stojka* vistier, *Szemen* stolnic, *Manyuc* păharnic, *Bagyu* clucer, *Stefan* logofët și *Mihaila*. Originalul chrisovului în limba slavă s'ar afla în arhivul *Kolosmonostor*, din care s'au făcut traduceri autentice în limba magiară la anul 1727 și 1734, despre cari amintește și *Benkö* în *Milkovici II*

pag. 283. O atare traducere s'a publicat și în „Transilvania“, 1873, pag. 5. Noi încă avem în colecțiunea noastră o copie după traducerea în limba magiară din anul 1762, — aflată la Maria văduva lui Ionu German Popa în Veneția-de-jos. — La cererea nobilului Oprea Csungărea din Voivodeni conventul de Kolosmonostor estradă transumptul datat *feria quinta proxima ante dominicam decimam septimam Sanctissimae Trinitatis anno D. 1727*, — care cuprinde, în traducere magiară, cu numele traducătorului, chrisovul lui Vlad, mai sus indicat.

2. *Byka, Bica de Voivodeni*, cu 36 patrifamilii.

În transumptul tablei regești din M.-Vásárhely 4 Martie 1761, dat la cererea nobililor boeri *Zacharia* fiul lui *Serban*, *Stanilla*, *Vasilie* și *Moise* fiii lui *Ioan*, care a fost fiul lui *Serban*, ear' acesta fiu al lui *Komsa*, și acesta fiu al lui *Aldea Bika de Voivodeni*, — se cuprind transcrise următoarele documente:

Mai întâiu literile confirmaționale de la *Stefan Mailat Voivod al Transilvaniei* din anul 1535 în privința unui schimb ce s'a făcut despre o parte întră nobilul *Valentin*

Porkolab alias *Fekete* și frate-său *Coman de F.-Szombat*, ear' despre altă parte întră *Ioan și Man fiii lui Aldea Bika de Voivodeni*. Mai departe literile *Mariei Christierna* din *Alba-Iulia* 1 Iulie 1598 date boerilor *Coman și Radu Bika*, fii ai lui *Ioan Bika*, și lui *Radu, Stancsu, Salomon și Aldea Bika* fii ai lui *Man Bika*, prin care se întărește sentința tribunalului din *Făgăraș* din anul 1518, în puterea căreia *Aldea Bika* adopteză pe *Ioan și Man Bika* în boeronatul său. Sentința acésta s'a făcut sub presidiul castelanului din *Făgăraș Paul Thomory* cu asistența următorilor boeri jurați: *Musat Coman de Russor, Koszta de Russor, Aldea de Vaad, Radu Turk de Berivoi, Hangu de Sescsor, Sztojka de Bethlen, Sztojka de Berivoi, Vulcan de F.-Vist, Bolya de Dridiff*.

În fine familia posedă și genealogie din anul 1775 și 1843.

3. *Aldea de K.-Voivodeni* cu litere confirmatorii de la *Ladislau Geréb*, episcopul *Albei-Iulia* din anul 1491.

4. *Nanes de K.-Vajvodeni*, 2 patrifamilii, cu diplomă de la *Sig. Báthori* din anul 1595.

5. *Trombitás de N.-Vajvodeni*, 3 patrifamilii, cu diplomă de nobilitate de la *Sigismund Báthori*, având in-

semne: pe scut ceruleu un bărbat îmbrăcat în roșu, cu sabia în mână.

6. *Aldes de Kis-Vajdalfalva*, 2 patrifamilii, cu litere confirmătoare de la Ana Bornemisza din anul 1680.

7. *Kabutz de Kis-Vajdalfalva*, 4 patrifamilii, are litere confirmătoare în boeronatul de Voivodenii-mici de la G. Bethlen din anul 1617.

8. *Mogos de Kis-Vajdalfalva*, 2 patrifamilii, cu litere de la G. Rákoczi din anul 1631.

c) *In Pozsorta*, cu 80 case și 431 locuitori, și *Breaza* cu 170 case și 1133 locuitori din cari o parte au fost militari.

Aceste două comune la început au avut hotar și munți comuni, pentru care între ele s'au purtat procese seculare. De-asupra Brezei pe o stâncă înaltă, între două ramuri torențiale ale râului Breaza se află ruinele castelului Negru-Vodă, ear' sub acesta un oficiu de vamă.

Boerii din aceste comune sunt următorii:

1. *Pozsoritay alias Negrea alias Gușiaila de Pozsorta et Breaza*, cu 28 patrifamilii, cari au diplomă de la Catharina Brandenburgica din Făgăraș 17 Maiu 1630, dată lui *Andrieu Pozsoritai* și tatălui său *Aldea Negrei*,

prin care se confirmă în posesiunile lor boeronale din Pozsorta și Breaza.

Boerii din Pozsorta *Opra Alge, Iole Bucur, Alqye Nagy și János, Stancsu, Laczku, Mateiu Karosa și Solka Stancsul* au intentat comunei Breaza proces înaintea tribunalului boeronal din Făgăraș, ținut în 29 Oct. 1630 sub presidiul castelanului *Martin Deák* asistat de 12 boeri jurați, a nume: *Neagoe Boer de A.-Vist, Opra Bacsilla de A.-Ucsa, Opra Vasul de A.-Arpas, Stoica Grévul de Besembak, Radul Boer de Voila, Radul Szirbul de Ludisor, Salamon Laczkul de Hurez, Koman Piro și Opra Cornea de Illjeni, Coman Ursz de Marginea, Stoica Bullea de Ohaba și Vladimirel de Ucsa,* — în care Pozsorițenii cu 50 de boeri din district au jurat, că hotarul întreg cu munți cu tot e al boerilor din Pozsorta, ear' Brezenii s'au așezat acolo numai ca vecini supuși ai lor.

Tot tribunalul boeresc din Făgăraș în ședința sa din 5 Iulie 1677 sub presidiul castelanului *Serban Deák de Sescsori* asistat de boerii jurați: *Radul Kodre de Dragus, Dragomir Boer de Ludisor, Granca Nicolae de Margine, Mitre Kokan de Mundra, Barszan Boer de Sinka, Sztanilla Sztrimbu de Sinka, Koman Piro de Illyeni și Neagoe Boer*

de Voila, — la incusa boerilor *Komsa, Gusel, Alges, Barbat, Ieli Darabant de Pozsorta*, se condamnă comuna Breaza pentru conturbare în folosința muntelui *Larga*.

În fine tot prin tribunalul boeronal în 17 Iunie 1732, la cererea lui *Bucur Gusaila* boer de Pozsorta se condamnă în absență Brezenii pentru conturbare în posesiunea muntelui *Valea-Pozsortei*.

Cu toate acestea aflăm și în Breaza următorii boeri:

2. *Ballea și Bancs de Braza*, 4 patrifamilii, cari au litere confirmătoare în posesiunile lor boeronale de la Ana Bornemisza din anul 1666 și genealogie din anul 1792.

3. *Gavrila de Braza et Iaasi*, cu 10 patrifamilii, au diplomă de la Ana Bornemisza din Alba-Iulia 26 Maiu 1668.

4. *Negrea de Braza et Pozsorta*, o ramură din Pozsoritai de Pozsorta — v. mai sus nr. 1, — au diploma citată, de la Catharina Brandenburgica din Făgăraș 17 Maiu 1630 în privința posesiunilor sale din Braza și Pozsorta.

5. *Popa alias Gusaila de Braza et Pozsorta*, recunoscuți de nobili prin

sentința tablei regești din anul 1793.
(Vezi Pozsoritai 1.)

d) *In Lissa*, cu 282 case și 1511 locuitori, comună fost grănițărăscă cu stațiunea companiei domestice a IX-a din regimentul prim român de graniță, unde aflăm următorii boeri:

1. *Graur de Lissa*, cu 14 patrifamilii, au diplomă de la Ana Bornemisza din anul 1664.

2. *Gravul alias Egeresy de Lissa*, 3 patrifamilii, cu diplomă de la G. Bethlen din anul 1613 și genealogie din anii 1730 și 1792.

3. *Paller de Lissa*, 24 patrifamilii, cu diplomă de la Ana Bornemisza din anul 1664 și genealogie din anul 1792.

4. *Popa de Lissa*, 14 patrifamilii, cu diplomă de nova donațiune de la Ana Bornemisza din Segesvár 3 Novembre 1664, dată lui *Ioan și Radu Popa alias Popacs de Lissa*

5. *Salamon alias Boer Bulbuk de Lissa et F.-Szombatfalva*, 43 patrifamilii, cu diplomă de la M. Apafi din anul 1663, având insemne nobilitare: un călăreț pe cal alb ține în mână dreaptă paloșul înfipt în cap de turc.

e) *Sâmbăta-de-sus*, cu 374 case și 1704 locuitori:

1. *Brancovan Vodă* Constantin Principele și Vaivodă al Valachiei transalpine, Comite al sacrului imperiu roman, la 23 Iunie 1678 capătă donațiunea peste domeniul Sâmbăta-de-sus de la Mihaiu Apafi principele Transilvaniei, unde Brancovan a zidit mai sus în pădure biserica mănăstirei de la Sâmbăta-de-sus. In 21 Iunie 1723 s'a făcut actul de predare și primire a domeniului, prin mâna Logofétului Stanciu în numele lui Brancovan, carele într'aceea la anul 1695 fù investit din partea lui Leopold I cu titlul de principe al imperiului roman. Ultimul descendent, George Brancovan, refugiat la Brașov, a dăruit domeniile Sâmbăta și Poiana-Měrului bisericei grecești din Brașov, carea le stăpânește și în present. Mănăstirea Sâmbetei însă a cădut în ruine, a căror stare presentă a fost ilustrată prin Dr. Emil de Pușcariu după cum se vede în Documente de Dr. Il. Pușcariu, tom. I, pag. 385.

Afară de domeniul Brâncovenesc al bisericei grecești se află în Sâmbăta-de-sus și următóarele familii boerești:

2. *Bulbuk de F.-Szombatfalva et Lissa.* (A se vedé Lissa.)

3. *Coman de F.-Szombatfalva*, la anul 1535 se confirmă un schimb de posesiune boeronală între Coman de F.-Szombat și între fiii lui Aldea Byka de Voivodeni. (Veți Bika.)

4. *Porkolab alias Fekete de F.-Szombatfalva*, la anul 1534 face un schimb de posesiune boeronală cu Bica de Voivodeni. (Veți Bica.)

5. *Pilcze de F. Szombat*, cu diplomă de la G. Bethlen din Alba-Iulia 25 Maiu 1617.

f) *In Sâmbăta-inferiőră*, cu 500 case și 510 locuitori. Acesta comună fiind pur fiscală cu o curte dominală, nu are boeri, ci este renumită numai prin actul lui Andreiu III din anul 1291, prin care Făgărașul și Sâmbăta au fost adjudecate pretendentului Ugrinus, dar' fără succes real.

IX. Boerii pe valea Drăgușului.

Valea acesta, ce curge din vârful Carpaților, trece prin satul Drăguș și se varsă în Olt la Beșimbac. In aceste două comune se află următoarele familii boerești:

a) *In Drăguș*, cu 257 case și 1287 locuitori.

1. *Balya de Dragus*, 4 patrifamilii, cu litere nobilitare de la Carol VI din 25 Februarie 1718, ce le-au

căpătat *Stancsu, Michail și Ioan Balya* de Dragus, cu următoarele armale: pe scut de colóre celestină un braț ținând lancea în mână. Are și deducțiune genealogică din anul 1793.

2. *Barbat de Dragus*, 4 patrifamilii. La anul 1584 *Popa Barbat* fiu al lui *Popa Simion Barbat de Dragos*, a fost adoptat de *Kirszte Kakaréză* boer din Șercăița, ca ginere, în boeronatul seu din Șercăița. (Veđi la Șercăitza.)

3. *Codrea, Codru alias Bobeka* de Dragus, numără 15 patrifam. și are donațiune nouă de la *Susana Lorándfi* din Făgăraș 27 Februarie 1654, dată lui *Radu, Man, Salamon și Opre Kodre* de Dragus, apoi litere confirmatoriale de la *M. Apafi* din anul 1692, și genealogie din anii 1730 și 1792.

4. *Tatar alias Boer de Dragus*, cu 8 patrifamilii, cari au litere nobilitare de la *M. Apafi* din Alba-Iulia 25 Maiu 1675, cu armale: pe scut ceruleu se vede un melc cu găóce, peste care trece o săgétă, mai sus cu inscripțiune: *Cautius*.

5. *Fogarasi alias Szakács de Dragus*, 44 patrifamilii, au diplomă de nobilitate de la *G. Rákoczi* din Alba-Iulia în 8 Martie 1652 cu insemnele: pe scut militar de colóre celestină

se vede un bărbat în vestminte verzi tăind carne pe masă de bucătărie. Sentința tabulară ce confirmă nobilitatea e din anul 1793.

6. *Rogozea de Dragus*, 20 patri-familii, cu diplome de la M. Apafi din anul 1702 și genealogie din anul 1792.

7. *Trombitás alias Christian sau Cârstea de Dragus*, 6 patrifamilii, cu diplomă boeronală de la Susana Lorántfi din anul 1654, dată lui Petru Trombitas și lui Christian și fratelui său Roman Christian de Dragus, apoi cu armale de la M. Apafi din anul 1663 date lui Andreiu Trombitas de Dragus: pe scut albastru un bărbat cu trîmbița la gură.

b) *In Beșimbac*, cu 104 case și 436 locuitori.

1. *Stanislav de Bessembak*, 7 patri-familii, au căpătat litere noue boeronale de la M. Apafi II din Viena în 9 Martie 1700, date lui Komsa Sztanislav și fratelui său Ioan Sztanislav.

2. *Greavu de Bessembak*, cu 4 patrifamilii, au diplomă de la G. Bethlen din anul 1627, de care se ține și Gravuly de Besimbak cu diplomă din anul 1628 și genealogie din anul 1793.

3. *Kapucsányi, Capucianu de Bessembak*, cu diplomă de la G. Bethlen din 21 Maiu 1628, dată lui *Sztoika*, care a fost judele nobililor în tracutul inferior al Făgăraşului, din care se trage familia Kapucsányi din Făgăraş şi a protopopului Capucianu pe Târnavă-mică. Sunt vre-o 5 patrifamilii.

4. *Letutz de Bessembak*, 10 patrifamilii, cu diplomă de la M. Apafi din anul 1696.

5. *Popa de Bessembak*, 5 patrifamilii, cu diplomă de la M. Apafi din anul 1696.

6. *Salamon de Bessembak*, cu diplomă de la G. Bethlen din anul 1621.

7. *Sztoika de Bessembak*, 7 patrifamilii, cu diplomă de la G. Báthori din anul 1608, şi de la G. Bethlen din anul 1618.

X. *Boerii din regiunea văilor Vistea, Ucea şi Arpaş.*

a) In Vistea-inferiőră, cu 270 case şi 1139 locuitori, era stagiunea companiei domestice a opta din regimentul I român de graniţă. Aici aflăm următorii boeri:

1. *Komsa de Vist et Arpas*, 37 patrifamilii. Paul de Thomor, căpi-

tanul țerii Făgărașului, la 19 August 1511 atestază, că el cu asistența boerilor *Many de Comana, Algya Bika de Voivodeni, Comsa de Rusor, Kostisel de Rusor, Algya de Vad, Petra Oltean de Sinka, Stoika de Bethlen, Ballya de Drith, Roman de Utza, Stancsul de Arpas, Bagy Turko de Berivoy et Manylla de Ilyen*, ținând scaun boeronal s'au înfățișat înaintea lor *Raduly, Vulkan* și *Vasuly* fiii răposatului *Komsa*, apoi *Raduly* fiul răposatului *Stoika*, cum și *Stanislau Harabul* fiul răposatului *Sandor de Vist*, spunând că ei stăpânesc moșiile boeronatului întreg din Vistea-de-jos și de-sus și jumătate din boeronatul Arpașului-de-jos, împreună cu toate drepturile și cu 17 familii de țigani, legate de ele, și erezite de la moșul lor răposat *Komsa* pe basa donațiunei câștigate de la *Mircea*, voivodul regnului transalpin, dar' chrisovul acestuia împreună cu alte documente ale lor pierdându-se în luptele cu Turcii pe timpul lui *Petru Geréb*, vaivoda Ardealului, se rógă a li-se estrada litere certificătore despre posesiunile și drepturile lor boeronale, ceea-ce se și făcù.

Actul acesta, din 1511, al lui *Thomori* se confirmă și prin *M.*

Apafi cu data din Sighișoara 1 Februarie 1663 în favorul descendenților, a nume: *Constantin Raduly Komsa* fiul răposatului *Volcan, Stoika Lupul al lui Stoika, Alexandru Raduly al lui Alexandru* și *Oprea Iankul al lui Streza*, toți boeri din F.-Vist.

Capitulul Albense la cererea nobililor boeri și militari de graniță *Ioan Popa Sandru, Ioan Sandru Caprariu, Moisze Sztancsu, Nicolae Kirse* și *Stanila Kirse* de A.-Vist, toți din familia Sandru de A.-Vist, li-a estradat cu data 24 Iunie 1843 un transumt capitular ce cuprinde actul sus specificat din anul 1511 și confirmarea lui prin M. Apafi în anul 1663.

2. *Hangul Safar Boer de A.-Vist*, cu 30 patrifamilii, cari au diplomă de nobilitate de la G. Báthori din Sibiu 25 Februarie 1613, având însemnele: pe scut militar de colóre celestină se vede un lup stând pe picior, ținând în laba dreaptă sabie, ear' în stânga un cuțit.

3. *Neagoe de A.-Vist*, 32 patrifamilii, cu diplomă de nova donațiune de la G. Bethlen din 19 April 1628, ce o a căpătat Neagoe asesor al tablei judecătorești din Făgăraș, și sentința tabulară din

6 Februarie 1796 prin care se declară de nobili adevărați.

4. *Borzea alias Bozgach de A.-Vist*, 20 patrifamilii, și cu diplomă nouă de la G. Bethlen din anul 1628.

5. *Matheas de Dridiff et A.-Vist*, cu diplomă de la G. Rákoczi din Alba-Iulia 20 Iulie 1638 și genealogie din anul 1825. 10 patrifamilii.

b) *In Vistea-superiőră*, cu 263 case și 1401 locuitori.

Afară de boerii condivisionali cu cei din Vistea-inferiőră mai sunt:

1. *Kora de Felső-Vist*, cu 4 patrifamilii, au diplomă de la G. Bethlen din anul 1616.

2. *Vulcan de F.-Vist*, 2 patrifamilii, cu diplomă, asemenea de la G. Bethlen, tot din anul 1616.

3. *Popa de F.-Vist*, 5 patrifamilii, cu diplomă de la Ana Bornemisza din anul 1667.

c) *In Corbi*, 80 case cu 496 locuitori, sat întră Vistea și Ucea, unde aflăm pe:

1. *Bacsila sau Bacilla de Ucsa et Korbi* numără la vre-o 30 patrifamilii. Principele G. Bethlen a dat din Cașiovia în 5 Novembre 1625 lui *Oprea Bacsilla*, lui *Petrasc Zile* (astăzi Silea) lui *Grigorie Streza* și lui *Ioan Raduly* în privința porțiunilor

boeronale din Ucsa și Korbi — litere nou donacionale, fiind-că pe cele vechi le-au fost perdut.

2. *Szilea, Sztreza și Raduly de Korbi*; a se vedé la precedentul *Bacsilla*.

d) *In Ucea-inferiőră*, cu 155 case și 772 locuitori.

Afară de familiile boerești din *Vistea*, cari au fost donate de *Mircea Vodă*, și la 1511 confirmate în posesiunile lor din boeronatele întregi ale *Vistei* și *Ucei-inferiöre* și *superiöre* și în jumătatea boeronatului de *Arpaș*, mai aflăm în *Ucea* de jos următorii boeri:

1. *Gramă de A.-Ucsa*, 6 patrifamilii, cu diplomă de la *Ana Bornemisza* din *Făgăraș* 7 April 1671, dată lui *Opris, Grigorie și Radul Gramă de A.-Ucsa*, prin care acestia pe baza documentelor lor mai vechi se confirmă în posesiunile erezite de la strămoșii lor, și în drepturile de móră, de munți, de vecini și de țigani, cari obicinuiau a face slujbele îndatinate, ear' ei în conformitate cu usul și consuetudinea vechiă să fie datori a presta serviciile ce trebuesc făcute la *Castelul Făgăraș*, cu cai buni, cu arme și cu tunică de postav bun.

2. *Bacsilla de Ucsa et Korbi*, a se vedé la Korbi.

3. *Barbat, Gania și Roman de A.-Ucsa*, 23 patrifamilii, au diplomă de înnoirea boeronatului lor, de la M. Apafi din Făgăraș 25 Ianuarie 1664.

4. *Boer alias Safar de A.-Ucsa*, cu 30 patrifamilii, dintr'o familie cu Safar de A.-Vist, au diplomă de nobilitate de la G. Báthori din anul 1613 cu armale: pe scut celestin un lup ședând pe piciórele dinděrét cu laba dréptă ține sabia scósă, ear' cu cea stângă un cuțit.

5. *Popa Many de A.-Ucsa*, 12 patrifamilii, cu diplomă nouă de la Ana Bornemisza din 21 Septembrie 1666.

6. *Oprea de A.-Ucsa*, 30 patrifamilii, cu diplome de la G. Bethlen din 1620, de la Susana Lorántfi 1652 și de la M. Apafi din 1663, avênd armale: pe scut vênét un bărbat înarmat.

7. *Opris de A.-Ucsa*, 7 patrifamilii, cu diplomă nouă de la Ana Borneemisza din anul 1671. (Veđi Grama de A.-Ucsa.)

8. *Petrask de Alsó et Felső-Ucsa*, 5 patrifamilii, cu diplomă nouă de la G. Bethlen din 5 Novembre 1625.

prin care se confirmă în posesiunile lor din Corbi și din ambele Uce.

9. *Roman de Ucsa*, 11 patrifamilii. Boerul *Roman* cu feciorii săi *Vladimir*, *Stanislau*, *Barbat*, *Barbu*, *Toma*, *Vlad* și *Radu* de Ucsa, în adunarea tribunalului boeresc ținut în Făgăraș *feria tertia verae sanctae et individuae trinitatis 1509* sub presidiul lui *Paul Thomori* asistat de boerii jurați, a nume: *Aldea Bica de Voivodeni*, *Coman* și *Costea de Russor*, *Mailat de Comana*, *Manea de Comana*, *Chiurila de Grid*, *Aldea de Vad*, *Stoica de Bethlen*, *Balas de Drid*, *Stefan de Szombat*, *Vulcan de Skorei* și *Stan Sorontal de Kertzisor*, au câștigat moșiile boeronale confiscate de la *Bursan de Ucsa*, *Zin de Kertzisor*, *Grozav de F.-Árpás* și *Anca Zin de Ucsa*, boeri amestecați în revolta lui *Mihnea-Vodă*. Acastă sentință s'a estradat în transumt capitular 1728 lui *Popa Vlad*, *Coman* și *Vlad Ioan de Ucsa*.

10 *Alt Roman* din familia *Barbat de Ucsa*, 11 patrifamilii, a căpătat litere confirmătoare de la *Susana Lorántfi* din Făgăraș 14 April 1652 și armale de la *M. Apafi* din *Sighisóra* 11 April 1663 cu următoarele insemne: pe scurt ceruleu un bărbat în vestminte roșii, ținând în drépta

sabia, ear' în stânga cunună de flori, — apoi tot de la M. Apafi din Făgăraș 25 Ianuarie 1664 diplomă de confirmare în boeronat.

11. *Szilea de Ucsa et Korbi*, 30 patrifamilii, cu diplomă confirmătoare de la G. Bethlen 5 Novembre 1625 dată lui *Oprea și Ztoika Bacsila*, lui *Petrascu și Sztancsul Zile*, apoi lui *Radul și Streza de Ucsa și Korbi*. A se vedé și la Korbi.

e) *In Ucea-superiőră*, cu 275 case și 1373 locuitori.

Afară de boerii condivisionali amintiți la Vistea-de-jos și -de-sus, la Corbi și la Ucea-de-jos. mai aflăm în Ucea-de-sus următorii boeri:

1. *Barbat de F.-Ucsa*, 28 patrifamilii, cu litere confirmaționale de la Susana Lorántfi din Făgăraș 14 April 1652 date lui *Opra Barbat* și fiilor săi *Opra și Roman Barbat de Felső-Ucsa*. -- Veđi: Roman de Ucsa.

Opra Barbat de F.-Ucsa a căpătat pentru sine și pentru frate-său *Serban Barbat nobili*, din nou diplomă de nobilitate de la M. Apafi din Sighișóra 11 April 1663 cu următoarele armale: pe scut ceruleu triunghular se vede un bărbat în vestminte roșii ținând în dreapta sabia scósă și în stânga cunună de lauri.

2. *Popa-Vlad de F.-Ucsa*, 12 patri-familii, unul dintră următorii lui Vlad al lui Roman de Ucsa, care la anul 1509 a câștigat moșiile confiscate de la boerii amestecați în revolta lui Mihnea-Vodă. Vezi mai sus Roman de Ucsa.

f) *In Arpașul-inferior*, cu 204 case și 929 locuitori.

Am vădut la boerii din Vistea-inferiőră, că ei au fost căpėtat de la *Mircea Vodă* și li-s'au confirmat prin scaunul boeresc din anul 1511 stăpănirea boeronatului Vistei și Ucei, cum și a jumėtătii din boeronatul de Arpaș, prin urmare în privința ambelor jumėtăți ale boeronatului din Arpaș aflăm ca stăpânitori pe următorii boeri:

1. Ca composesori ai primei jumėtăți din boeronatul Arpaș adjudecate cu sentința din anul 1511, citată la Vistea-inferiőră, sunt așezați în Arpașul-de-jos: *Vaszil, Vaszul, Vasz* și *Popa de Alsó-Arpás*, numeră aprópe 41 patrifamilii, cari au scos litere confirmatoriale de la M. Apafi din Sighișóra 12 Februarie 1663, date lui *Ladislau* și *Radu Oprei Popa*, și lui *Barszan* și *Raduly Vaszil de Alsó-Arpás* pe basa sentinței tribunalului de Făgăraș din anul 1511.

2. In ceealaltă jumătate a boeronatului de Arpaș se presintă familia *Judele, Zsudele, Sudele de A.-Arpás*, a cărei descendență, circa 37 patrifamilii, e următoarea: *Bude Sudele* ca stră-strămoș a avut un fiu cu numele *Ztoika Sudele*, ear' acesta ca strămoș a avut cinci feciori: pe *Ztanchul, Ztan, Radul* numit și *Voikan, Opra* numit și *Fraczila* și pe *Ztoika* numit și *Todor*; *Ztanchul Sudele* ca moș a avut doi feciori pe *Opra* și pe *Ztoika lui Ztanchul*; *Opra Ztanchul* ca tată a avut patru feciori: pe *Ztanchul, Opra, Radul* și *Bogdan*, ear' *Ztoika* asemenea ca tată a avut trei feciori: pe *Ztanchul, Nanes* și *Radul*; *Radul* supranumit *Voikan* a avut doi feciori pe *Bogdan* și pe *Opra Voikan* rectius *Vulcan*, — cari toți în ultima linie numiți au fost confirmați în posesiunea jumătate a boeronatului avitic prin *Balthazar Báthori* cu data Alba-Iulia 3 Martie 1591. — Dintre acestia *Bogdan de A.-Arpas* a căpătat diploma de nobil de la Sig. *Báthori* din Alba-Iulia 8 August 1596, cu armalele: pe scut militar triangular de colóre celestină se vede pe câmp verde un cerb fugând și străpuns prin grumazi de o săgétă.

3. *Aldea de A.-Árpás*, 30 patrifamilii, cu litere confirmatoriale de la M. Apafi din anul 1663.

4. *Bârszan, Berszan, Burszan. Boer, Latzku, Raduly, Vaszile, Vasz, Sztoika de A.-Árpás*, 14 patrifamilii, cu diplome de la M. Apafi din anul 1663 și de la Ana Bornemisza din Radnoth 6 Iulie 1665.

5. *Dobrin și Lupu de A.-Árpás*, 15 patrifamilii, cu diplomă nouă de la M. Apafi dată din Alba-Iulia 31 August 1663.

6. *Mali de Alsó-Arpás et Vist*, cu diplomă de la M. Apafi din 12 Februarie 1663, o ramură a familiei Vasz, 41 patrifamilii.

7. *Nobili de A.-Árpás*, ramură a familiei Bogdan, cu 37 patrifamilii, cu diplomă de nobilitate de la Sigismund Báthori 1596, având armale: pe scut de colóre albastră se vede un bărbat stând pe pajiște verde armat cu sulita, de asupra doi corbi.

8. *Popa de A.-Árpás*, o ramură a familiei Vasz, 37 patrifamilii, cu diplomă de la M. Apafi din Alba-Iulia 31 August 1663 dată lui Ladislau și Radu Oprei Popa și lui Barszan și Raduly Vaszil de A.-Árpás, prin care se confirmă condivisionalitatea cu posesorii din Vistea, amintiți în sentința din anul 1511.

9. *Szilágyi de A.-Árpás*, 4 patri-familii, cu diplomă de nobilitate de la G. Rákoczi din Sighișóra 12 Septembrie 1632, având armale: pe scut ceruleu un bărbat cu trimbița la gură.

g) *In Arpașul-superior*, cu 30 case și 1624 locuitori.

1. *Alexandru, Nicolau, Stefan și Roman de F.-Árpás*, 4 patrifamilii, cu diplomă de nobilitate de la G. Rákoczi dată în Alba-Iulia 17 Noiembrie 1648, având armale: pe scut roșu o corónă de aur.

2. *Dobrila de F.-Árpás*, 54 patri-familii, cu diplomă de la Ana Bornemisza dată din Alba-Iulia 13 Septembrie 1666.

3 *Oprea de F.-Árpás*, cu diplomă din anul 1565; se ține de familia Zsudele de Arpaș.

Ceialalți condivisionali au fost amintiți la A.-Árpás.

XI. Boerii din valea Cârțișórei.

a) *In Scorei*, cu 208 case și 1040 locuitori, unde a existat și o mănăstire, găsim următorii boeri:

1. *Sztancsul Egumenul și frate-său Calin de Scorei*. Acestia au căpătat de la *Mircea Vodă, Principe și vaivodă*

a tot regatul Valachiei începând din munți până la marginea Tartariei, și Domnu perpetuu peste tot pământul Făgărașului, chrisovul din Argeș din 27 Decembre 6900 (1392), prin care donază lui Stanciul Egumenul și fratelui său Călin fidelilor nobili ai regatului său (sub care se înțelege și țera Făgărașului) teritoriul întreg al Scoreiului din țera Făgărașului, să fie al lor și al posterității lor. Acest chrisov e subsemnat de Mircea Vodă și de următorii boeri: 1. *Vlad vornicul*, 2. *Dragan Ban*, 3. *Jupan Algia*, 4. *Groza Moldovan*, 5. *Jupan Aga*, *Holdovics Logofăt*. — Noi avem numai textul latin publicat în „Transilvania“ 1872 pag. 151, și în Doc. Hurmuzaki vol. I, partea 2, pag. 341, acceptând și nota de aci, că originalul a trebuit să fie în limba slavonă. — Dintre Călinești și astăzi se află descendenți în Scorei, următorii:

2. *Calin alias Pop de Szkorey*, 4 patrifamilii, recunoscuți prin sentința din anul 1759 de boeri imuni.

3. *Boer de Skorey*, 2 patrifamilii în Ofenbaia, o ramură a celor trei frați Boer, dintră cari unul s'a așezat în N.-Beriyoy, altul în Szkorei și al treilea la Kövesd peste Olt. A se vedé la Nagy-Berivoy.

4. *Bukur Chiravola de Szkorei*, 5 patrifamilii, cu diplomă nouă de la M. Apafi din Alba-Iulia 19 Decembrie 1671, și genealogii din anii 1792 și 1843.

5. *Csungul dimpreună cu Vulk și Halmágyi de Szkorey*, la olaltă 75 patrifamilii, cu litere confirmatoriale de la M. Apafi din anul 1664.

6. *Sztreza alias Nemes de Szkorey*, 5 patrifamilii, cu diplomă nouă de la G. Bethlen din anul 1613, și intimare guvernială din 6 Novembre 1801 nr. 2533, în puterea căreia Matheiu și Ilie *Streza* sunt recunoscuți de nobili.

Prin investigațiunile din anii 1792 și 1843 se constată, că familia *Nemes* se trage din *Sztreza* de Skorey.

7. *Sztrohai de Szkorey et Porumbak*, 3 patrifamilii, cu diplomă de la G. Bethlen dată în Sibiiu 3 Decembrie 1613.

8. *Vulk alias Wulk de Szkorey*, cu diplomă de la regele Mathia din anul 1486. Vezi *Csungul*.

9. *Vulkan de Szkorey* în anul 1509 asistent scaunului boeresc în cauza lui Vlad de Ucsa. — Vezi *Csungul* de Skorei.

b) *In Cârțișóra.*

Pe valea Cârțișórei ce curge din vârful Carpaților până în Olt, aci unde se revarsă în acest rîu, se află colonia sásésacă Kertz, pe locul ce-l numește Chrisovul lui Mircea-Vodă din anul 1392 mai sus citat, *la Cetate*, semn că mánăstirea Cârței s'a zidit pe locul unor ruine mai vechi, probabil ale unui castru roman, în drumul ce duce de la Turnu-roșu pe Olt în sus până la „Pons vetus“ de lângă Héviz.

Cu ocasiunea colonisării Sașilor și reconstruirea mánăstirii Kertz pe pămîntul rupt de la Românii autochtoni, — *exemptam de Blaccis* (1223) — vechii locuitori retrăgîndu-se spre munte s'au așezat pe ambele rîpe ale rîului Cârțișóra formând două comune, în dreapta *Streza-Cârțișóra*, astăzi cu 187 case și 984 locuitori, și în stînga *Oprea-Cârțișóra* cu 196 case și 869 locuitori, după numele conducătorilor nouelor colonii. — Comunele acestea deveniră în mare parte fiscale, totuși aflăm în ele și următoarele familii boerești:

1. *Streza alias Voina de Streza-Cârțișóra*, 5 patrifamilii, cu diplomă de la Ana Bornemisza din anul 1666.

2. *Zin de Kertzisora*. În 1509 perde moștile boeronale confiscate în urma revoltei sub Michnea Vodă, cari se conferiră lui Roman de F.-Ucsa.

3. Ca boeriu căzut aflăm și pe *Onescu de Streza-Cârțișóra*, cum și pe *Balea, Babarescu și Pădurariu* de Opra-Kertisora cu muntele *Tunsu și Laita*.

c) *In Sărata*, cu 199 case și 1069 locuitori.

În această comună devenită pur fiscală aflăm urma numai a unui fost boer: *Barbu de Serata* la anii 1584 și 1590 asesor tribunalului boerilor de Făgăraș în cauza lui Barbat de Șercăița și Taflan de Mundra.

XII. Boerii din valea Porumbacului.

a) *In Porumbacul-inferior*, cu 338 case și 1432 locuitori.

1. *Barbat de Porumbak*, 5 patri-familii, cu litere boeronale de la M. Apafi date în Cluj la 26 Iunie 1662 lui Barbat și Comsa pentru bravură militară, și cu genealogie din anul 1792.

2. *Comsia Popa alias Opris de A.-Porumbak*, 9 patrifamilii, cu diplomă de la Ana Bornemisza 1671 și de la M. Apafi din anul 1684.

3. *Calin, Kalin alias Popp de A.-Porumbak*, cu 3 patrifamilii, boeri confirmați prin Ana Bornemisza a. 1666 apoi genealogie din anul 1734, 1759 și 1762, în fine o sentință despre nobilitatea lor, din anul 1759.

4. *Popa Sztancsu de A.-Porumbak*, 3 patrifamilii, cu diplomă de la M. Apafi din anul 1663, și din Porumbak 1678.

5. *Sztoika, Zachei Popa de A.-Porumbak*, cu diplomă de la Ana Bornemisza 1671.

6. *Sztoikitza alias Nancs de A.-Porumbak*, 4 patrifamilii, cu litere de la Ana Bornemisza 1671 și genealogie din anii 1729 și 1792.

b) *In Porumbakul-superior*, cu 352 case și 1748 locuitori, unde se află urmele unei mănăstiri, apar următorii boeri:

1. *Boer, Radu, Iose, Sztrava et Wulk de F.-Porumbak*, 24 patrifamilii, cu litere boeronale de la M. Apafi din anul 1662.

2. *Eszka alias Kenduletz și Mathei de F.-Porumbak*, 5 patrifamilii, cu litere boeronale de la Susana Lorántfi din 24 Novembre 1653 și confirmațiune de la M. Apafi din 15 Decembre 1662.

3. *Jose, Radu, Boer de F.-Porumbak*, 6 patrifamilii, cu diplomă de la M. Apafi din anul 1662.

4. *Kalin et Szilea de F.-Porumbak*, 11 patrifamilii, cu litere de la Ana Nádasdy din anul 1556 și genealogie din anii 1734 și 1762.

5. *Paskal, Solomon și Sztrava de F.-Porumbak*, 5 patrifamilii, au căpătat diplomă de confirmare în boeronatul lor de la Catharina Brandenburgica din Făgăraș 2 Februarie 1630.

6. *Solomon de F.-Porumbak*, 5 patrifamilii, cu litere de confirmare de la C. Brandenburgica din 2 Februarie 1630, apoi de la Carol VI din anul 1730; au și genealogii din anul 1778 și 1792.

Ambele sate, Porumbacul de jos și de sus, militarisate, s'au ținut de compania domestică din vecinul sat Racovița incorporat la Sibiiu împreună cu satele vecine Sebeșul de sus și de jos și Porceștii ce aparneau la domeniul Tălmăciu.

Appendice.

Despre ținutul Branului.

Am amintit în partea I, că la comitatul Făgărașului s'a reincorporat și ținutul Branului, despre care fac aci următoarea schiță istorică:

La anul 1212 cavalerii teutoni, cărora regele Andreiu II li-a ~~fos~~ conferit țera Bârsei, întră altele au ridicat și castelul *Branului*, pe o stâncă la împreunarea apei Pórta cu apa Turcului (*Castrum Terch, Törzburg, Törcsvár*) dincóce de frontieră, bine conservat până acum. Dar' totdeodată ei au zidit și dincolo de frontieră, pe o asemenea stâncă la împreunarea Dîmboviciórei cu Dîmbovița, un castel ce și astăzi se numește *Cetatea Neamțului*, din care numai ruinele se mai cunosc.

Ludovic I, curênd după cãderea óstei sale condusă de voivodul ardelean Nicolae în contra lui Dragomir castelanul de la Dîmbovița a lui Vladislav-Vodă, dispune la a. 1377 ca Brașovenii să reedifice castelul Branului, în care să întrețină un castelan cu 12 dorobanți și oficiul de vamă mutat aci de la *ad ruffam arborem* (R. cãr).

La anul 1395 regele Sigismund dãruește plebanului catolic Thoma din Brașov, și altor Sași din Brașov, satele *Zernești* și *Tohan ad castrum Terch spectantes* (v. Hurmuzachi 1395), asemenea la 1404 și satul *Budilă*. Regele Mathia Corvinul la a. 1471 dãruește Brașovului satele *Sercaia* și *Pãrãul*.

La anul 1498 regele Vladislau zălogește castrul Terch. ce 'l țineau voivozii Ardealului, Brașovenilor pentru 1000 fl. apoi încă 2000 fl. = 3000 fl.

Tot regele Vladislau la anul 1500 escinde din comitatul Albei și încorporează la Brașov *Castrum Terch* cu satele: *Purcaretz, Zaizon, Tatrunkfalva, Hosszúfalu, Zent-Mihalfalva, Tyrkes, Bathfalva, Kruczpok, Apaczya ad castrum Therch, Sarkany, Mikefalva et Ujfalu ad civitatem Brassoviensem, nec non Csernest et Thokna ad ecclesiam parochialem B. M. Virginis.* — Tot în anul 1500 Vladislau scutește pe Brașoveni în folosința taxelor de sare la Feldióra, ce aparțineau la *Castrum Therch*, și în stăpânirea țiganilor de la Terch.

Regele Vladislau la anul 1508 ridică suma zalogirei la 5000 fl., apoi în anul 1513 la 6300 fl., ear' la anul 1515 ordonază suprimarea rezistenței coloniilor din satele aparținătoare de castrul Thewrch, cari nu voiau a se supune Sașilor, demandând lui Beldi din Budila să restituie Sașilor porcii opriți din pădurile Buzăului.

Ioan Zápolya la anul 1531 dăruiește Brașovenilor satele *Șercaia* și *Pârăul*, ear' G. Báthori (1608) mai

adaugă și satele *Perșani* și *Holbach*, până ce G. Bethlen în schimb pentru toate aceste sate, ce se încorporează la Făgăraș, cedeză Brașovenilor domeniul Branului la anul 1625. În fine, la anul 1651 se încheie între Brașoveni și între principele G. Rákoczi contractul ce se inarticulă și între legile Ardealului din anul 1653, în puterea căruia Brașovul cumpără pe vecie domeniul Branului pentru un plus de 11000 fl. (peste tot circa 50,000 fl.) cu îndatorirea de a ține castelul în stare bună de apărare, cu un castelan de națiune magiară și cu 12 dorobanți armați.

De domeniul Branului așa cumpărat se țin următoarele sate :

1. *Bacsfalu*, cu 540 case și 2332 locuitori, (din cari sunt Români 1295).

2. *Türkös*, cu 970 case și 4262 locuitori (Români 2484).

3. *Csernatfalva*, cu 736 case și 3288 locuitori (Români 1756).

4. *Tatrag*, cu 702 case și 3103 locuitori (Români 1248).

5. *Zaizon*, cu 309 case și 1248 locuitori (Români 272).

6. *Purkaretz*, cu 465 case și 1996 locuitori (Români 908).

7. *Hoszufalu*, cu 1900 case și 8910 locuitori (Români 6326).

8. *Apatza*, cu 425 case și 1751 locuitori (Români 329).

9. *Krizba*, cu 532 case și 1932 locuitori (Români 576).

Suma 6579 case și 28,822 locuitori (Români 15,194).

Diferința din suma totală de 28.822, cu 13,628 față de 15,149 Români o fac Ciangăii, cari după cum arată decretul lui Ladislau din anul 1456 (Col. Hurmuzachi) au ocupat locurile Românilor „schismatici“ expulsați.

De domeniul Branului s'au mai ținut, după cum arătarăm mai sus, și:

10. *Zerneștii*, comună mare, cu 599 case și 2599 locuitori, cu două biserici, cu reședința protopopului tractului Bran, a unei școle centrale ortodoxe române și a unei elementare de stat, judecătorie de ocol, și mai multe fabrici, cu târg anual și săptemânal, etc. Comuna aparținea bisericeii săsești din Brașov.

11. *Tohanul-vechiu*, cu 463 case și 2270 locuitori, care a avut același trecut ca Zerneștii, până ce la anul 1762 cu ocasiunea militarisării vechii locuitori nevoind a se face uniți au emigrat, și în locul lor s'au adus coloniști noi mai cu sémă dintră boerii din Veneția, Comana etc.

cari până în prezent esercită dreptul electoral ca ceilalți boeri.

12. *Tohanul-nou*, cu 192 case și 850 locuitori, colonisați aci din locuitorii din Tohanul-vechiu emigrați în anul 1763.

Suma 1254 case și 5719 locuitori.

În fine în prejurul castelului, între munții Buceci (c. 2508 m.) și Pétra Craiului (c. 2241 m.) se grupează cele 10 comune în sensul strict brănene, cu case izolate și risipite pe văi și dealuri, ce se concentrează la castel. Aceste comune sunt următoarele:

13. *Pórta-Branului*, cu 177 case și 875 locuitori, la care e incorporat și teritoriul central cu 25 case și 100 locuitori.

14. *Sohodolul*, cu 299 case și 1269 locuitori.

15. *Predealul*, cu 97 case și 464 locuitori.

16. *Simonul*, cu 136 case și 1458 locuitori.

17. *Moeciul-inferior*, cu 414 case și 1865 locuitori.

18. *Moeciul-superior*, cu 134 case și 633 locuitori.

19. *Fundata*, cu 150 case și 770 locuitori.

20. *Șirnea*, cu 176 case și 872 locuitori.

21. *Peștera*, cu 110 case și 551 locuitori.

22. *Măgura*, cu 103 case și 550 locuitori.

Suma 1821 case și 9407 locuitori.

Laolaltă cu satele mai sus specificate dau 9654 case cu 43,948 locuitori, ce se țineau de castrul și domeniul Branului.

Cele zece comune brănene înșirate sub numerii 13—22 mai nainte formau numai o comună politică, condusă de castelanul Branului cu câte un pângariu (viceprimariu) pentru fie-care cătun, până la anul 1848, ear' de ací încolo de un primariu cu viceprimari aleși de locuitori, stând sub jurisdicțiunea Brașovului până la anul 1863, când se încorporară la districtul Făgărașului. — La anul 1885 cele zece cătune se constituiră în zece comune politice de sine stătătoare cu primarii aleși de ele sub doi notari, al Branului-de-jos și al celui de sus, unul cu trei comune și cestalalt cu șapte comune. Din averea comună fie-care comună nouă și-a luat partea sa stătătoare din păduri și pășuni, rezervându-se

obiectele neîmpărțibile, precum e casa comunală centrală, târgul, izlazul și păduricea din centru, sub administrarea unui comitet central ales din partea singuratecelor comune.

Fie-care din aceste comune are câte una sau două biserici, preste tot treisprezece biserici, cu parochii și școlăle lor confesionale, ear' tôte laolaltă o școlă în centrul Branului cu doi învățatori și o învățătoare sub eforia centrală a bisericelor gr. or. române.

În centrul acestor comune, pe terenul așa numit al vămii, se află oficiile pretoriale și comunale, de vamă și veterinariu, postă și telegraf, gendarmerie, castelanul, medicul comunal cu farmacie manuală, oficiul silvic, biserică și paroch catolic, patru oteluri și alte quartire pentru óspeții de cură climaterică, mai mulți negustori și industriași, două târguri anuale și două târguri de săptămână, Mercuria și Sâmbăta.

Originea celor două târguri de săptămână vine de acolo, că până la anul 1836 linia de vamă mergea pe la castel, așa că nu se putea trece fără lazaret de 8—15 zile, și locuitorii celor șapte comune de din sus se întâlneau cu cei de jos Mercuria

la barieră, unde reciproc dau comande să li-se aducă mărfuri de la Braşov şi viceversa de la Câmpulung, ear' Sâmbăta veniau de luau în primire mărfurile aduse, şi de aci s'au desvoltat cele două târguri de săptămână, cari au rămas permanente şi după mutarea liniei de vamă la frontieră.

Locuitorii din Bran, ca şi cei din Zerneşti şi cei vechi din Tohan, în vremile mai dinainte erau economi de vite avuţi, cu tărle de mii de oi, şi herghelii de cai cu sutele, ce pe baza convenţiunilor cu Turcia pentru mocani — le iernau în Valachia, Basarabia şi Dobrogea, ear' vara le suiau la munţi, cari parte mare erau ai lor, parte îi luau în arândă, pentru păşunit.

Din împrejurarea, că mulţi dintre aceşti munţi, din vechime s'au păstrat în unele familii, al căror nume e identic, d. e. muntele Noghia al familiei Noghia, muntele Clincia al familiei Clinciu, Vlădoiu al lui Vlad, Preduşu al lui Preda, Bărbuleţ al lui Barbu, Bucşea al Bucşestilor, Coja al lui Cojan, etc., se poate conchide că vechii locuitori au fost Cnezi sau Moşneni ca şi Rucărenii etc.

Mai târziu deobligați la unele servicii pentru apărarea castrului și a frontierei ca castrensi și plăieși, apoi incorporați la Brașov, devenind supuși dominali, cu încetul decădură din vechia lor libertate, și după regularea referințelor urbariale, și după strîmtoririle de vamă, apoi a măsurilor silvice etc., au devalvat din averea cea însemnată de care se bucurau odinioară, căutând acum isvó-rele de existență în economia mai restrînsă a vitelor, a câmpului, a industriei și a negoțului.

Boeri de bastină nu se mai află, ci vre-o câteva familii de boeri ai ținutului Făgăraș imigrate, precum familia Oltean de Sinca, Pandrea de Mărgineni, Tatar de Drăguș etc., despre cari am tractat la locul său.

ERDÉLYI MŰZEUM

85 * 1903.FEB.20.

KÖNYVTÁRA.